

Kamu Kurum ve Kuruluşları Zararına Dolandırıcılık Suçu (TCK m. 158/1-e)^(*)

Fraud of Damage to Public Institutions and Organizations (TPC Art. 158/1-e)

Uğur ARSLAN

Avukat, Doktor
Ankara Barosu

Anahtar Kelimeler

*Kamu Kurumları,
Kamu Kuruluşları,
Aldatma,
Hile,
Dolandırıcılık Suçu.*

Öz

2019 yılı sonunda ortaya çıkan ve tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını sadece birçok insanın ölümüne değil, aynı zamanda dünya ekonomisinde olumsuzluklara neden olmuştur. Salgın nedeniyle üretimde ve lojistikte yaşanan aksamalar fabrikaların üretime ara vermesine, arz sıkıntısına ve fiyat artışlarına neden olmuştur. Uzmanlara göre küresel enflasyonun beklenenden daha uzun süre yüksek seyretmesi birçok ülkede resesyon ihtimalini artırmaktadır. İktisadi darboğazlar, enflasyon ve resesyon gibi süreçler işsizliğin artmasına bununla beraber de suç oranlarının yükselmesine yol açmaktadır. Hırsızlık, yağma ve dolandırıcılık gibi suçlar da özellikle böyle dönemlerde artışa geçmektedir. Nitekim 2021 yılı itibarıyla bu üç suç Türkiye’de en fazla işlenen suçlar olarak istatistiklerde yerlerini almıştır. Kamu kurumları zararına dolandırıcılık suçu mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun (TCK) 504/4 maddesinde meri TCK’da ise madde 158/1-e’de düzenlenmiştir. Kamu hazinesinin korunmasının hedeflendiği bu suç bakımından suçun konusu ve suçun oluşması için aranan diğer şartlar basit dolandırıcılık suçu ile aynı olup tartışmaların hilenin niteliği ve içtima konusunda yoğunlaştığı görülmektedir.

Keywords

*Public Institutions,
Public Establishments,
Deception,
Lie,
Fraud Crime.*

Abstract

The Covid-19 epidemic, which emerged at the end of 2019 and affected the whole world, caused not only the death of many people, but also negativities in the world economy. The disruptions in production and logistics due to the epidemic affected the public and private sectors, and the interruption of production by the factories caused supply shortages and price increases. According to experts, global inflation remains high for longer than expected, increasing the likelihood of recession in many countries. Processes such as economic bottlenecks, inflation, and recession lead to an increase in unemployment and an increase in crime rates. Crimes such as theft, looting and fraud increase especially in such periods. As a matter of fact, as of 2021, these three crimes took their places in the statistics as the most committed crimes in Türkiye. The crime of fraud to the detriment of public institutions is regulated in article 504/4 of the Turkish Penal Code (TPC) numbered 765, and in article 158/1-e of the Turkish Penal Code. The subject of the crime aimed at protecting the public treasury and the other conditions sought for the perfection of the crime are the same as for the simple fraud crime. In terms of this crime, it is seen that the discussions especially focus on the nature of cheating and aggregation.

^(*) Araştırma Makalesi.
Hakem denetiminden geçmiştir.

Gönderim Tarihi: 07.11.2022, Kabul Tarihi: 26.01.2023.

GİRİŞ

Günümüzde kamu kurum ve kuruluşları zararına dolandırıcılık suçu olarak nitelendirilebilecek çok çeşitli fiillerin meydana geldiği; üstelik bu suçun ihaleye ve edimin ifasına fesat karıştırma, vergi kaçakçılığı ve belgede sahtecilik gibi birçok suçla iç içe geçtiği/içtima ettiği görülmektedir. Sosyal Güvenlik Kurumundan (SGK) engelli maaşı almak için sahte sağlık raporu almak, sahte engelli raporu ile özel tüketim vergisi (ÖTV) olmadan araç almak, sahte reçete düzenlemek suretiyle SGK'yı zarara uğratmak, kamu ihalelerinde ihale konusu malın değerini gerçek değerinden yüksek göstermek suretiyle kamu idaresini zarara uğratmak, işveren prim desteği almak için SGK'lı çalışan göstermek gibi eylemler bu kabildendir. Kanun koyucu bu gibi suçların önüne geçebilmek ve kamu hazinesini korumak için kamu kurum ve kuruluşları zararına işlenen dolandırıcılık suçunu, basit dolandırıcılık suçunun nitelikli hâli olarak, Türk Ceza Kanunu'nda¹ (TCK) düzenlenmiştir.

Öğretide dolandırıcılık suçu ile ilgili hayli geniş bir literatürün varlığı malumdur. Öte yandan salt kamu kurum ve kuruluşları zararına dolandırıcılık suçunu ele alan makale, tez veyahut çalışmaya rastlanılmaması bu makalenin yazılması konusunda belirleyici etkenlerden biri olmuştur. Bu çalışma yapılırken (hile unsuru ve içtima gibi) tartışmaların yoğunlaştığı noktalara, mevzuattaki çelişkili veyahut eksik görülen hususlara, öğreti ve uygulama arasındaki farklılıklara (konu ile ilgili güncel içtihatlarla da yer verilerek) değinilmiş ve bu şekilde konunun daha iyi anlaşılması, belirsiz noktaların aydınlatılması ve ortaya koyulması hedeflenmiştir.

I. DOLANDIRICILIK SUÇU

TCK'nın "Kişilere Karşı Suçlar" başlıklı 2. kısmının "Malvarlığına Karşı Suçlar" başlıklı 9. bölümünde yer alan dolandırıcılık suçu, "*Hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp, onun veya başkasının zararına olarak, kendisine veya başkasına bir yarar sağlamak*" şeklinde tanımlanmıştır. Suçun basit hâli TCK m. 157'de, nitelikli hâli TCK m. 158'de, daha az cezayı gerektiren hâli ise TCK m. 159'da düzenlenmiştir.

TCK'daki malvarlığına karşı işlenen suçlar arasında bulunan dolandırıcılık suçunun esasını failin hilesi oluşturmaktadır. Fail kurnazlığı, plan yapma, tasarlama ve ikna kabiliyeti ile mağdurun tecrübesizliğinden, dikkatsizliğinden faydalanarak haksız menfaat elde etmektedir. Bu suçta fail, hileli hareketlerle mağduru hakikatten uzaklaştırarak kendi isteği doğrultusunda yönlendirmekte ve malvarlığı üzerinde mağdurun tasarruflarını sağlamaktadır. Failin hileli davranışlarıyla yalnızca mağdurun veya suçtan zarar görenin malvarlığı zarar görmemekte bunların iradeleri de sakatlanmaktadır. Bu husus madde gerekçesinde "... *aldatıcı nitelik taşıyan hareketlerle, kişiler arasındaki ilişkilerde var olması gereken iyi niyet ve güven ihlal edilmektedir. Bu suretle kişinin irade serbestisinin etkilenmekte ve irade özgürlüğü ihlâl edilmektedir.*" ifadeleriyle açıklanmıştır².

II. NİTELİKLİ HÂL: KAMU KURUM VE KURULUŞLARI ZARARINA DOLANDIRICILIK SUÇU (TCK m. 158/1-e)

A. Kamu Kurum ve Kuruluşları Terimi

1. Genel Olarak

Bu çalışmanın konusu oluşturan suçun yer aldığı TCK'nın 158. maddesinin 1-e fıkrasındaki "*kamu kurum ve kuruluşları*" ibaresinden ne anlaşılması gerektiği net bir biçimde ortaya koyulması iktiza etmektedir. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT), SGK ve üniversiteler gibi yapılardan oluşan kamu kurumlarının ne olduğu konusunda bir belirsizlik yoktur. Belirsizlik, kamu idarelerinin de mad-

¹ 12.10.2004 tarihli ve 25611 sayılı Resmî Gazete.

² ÖZGENÇ, İzzet: *Türk Ceza Hukuku Mevzuatı, Cilt 1*, 20. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017 (2017), s. 374.

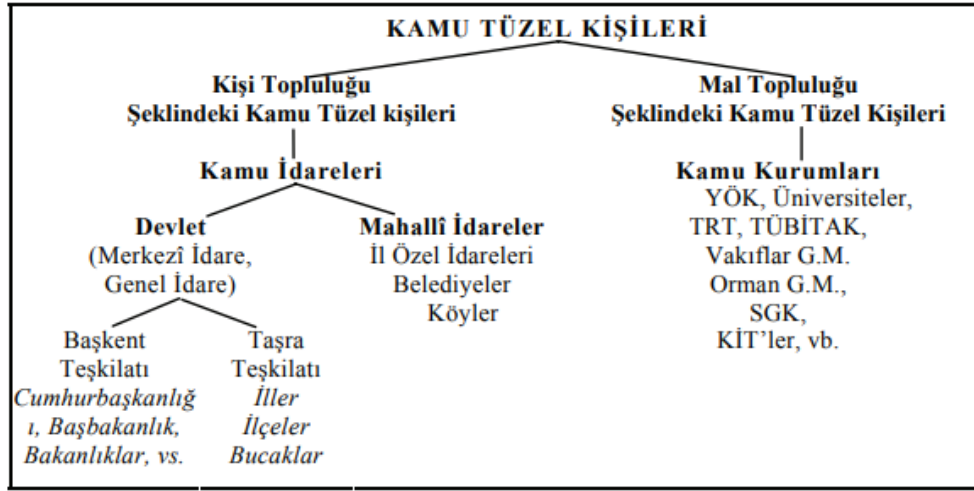
de kapsamında olup olmadığı ve kamu kuruluşları teriminden tam olarak ne anlaşılması gerektiği noktasında toplanmaktadır. Bu başlık altında bahse konu soru işaretlerine cevap bulunmaya çalışılacaktır.

2. Kamu Kurumları ve Kamu İdareleri

Kamu kurumları, bir kamu idaresi tarafından kurulan ve kamu idaresinin vesayetine tabi, özerk ve muayyen uzmanlık alanlarında faaliyet gösteren kamu tüzel kişilikleri olarak tanımlanmıştır³. Bir diğer tanıma göre ise kamu kurumu, muayyen bir ya da birkaç kamu hizmetini ya da faaliyetini icra etmekle görevli, tüzel kişiliği haiz idare teşkilatıdır⁴. Kamu tüzel kişiliğini haiz olmak ve idarî ve malî açıdan özerklik kamu kurumu olmanın tipik özelliği olduğu ifade edilmiştir⁵.

Kamu kurumları mal topluluğu biçiminde organize edilmişlerdir⁶. Kamu kurumları kanunla ya da kanunun açıkça verdiği yetkiye istinaden idari işlemlerle kurulup düzenlenirler. Bunlar, belirli ve özel faaliyette bulunurlar (özellik ve özgüleme). Başka bir söyleyişle, kamu idarelerinden farklı olarak, kamu kurumlarının faaliyet konusu belirli bir kamu hizmeti ya da faaliyetidir⁷. Bunların neveleri ve nicelikleri Anayasa ile sınırlandırılmamış olduğundan idare bu konuda geniş bir takdir yetkisiyle hareket edebilir⁸.

Öğretide kamu kurumları, idari, sosyal, bilimsel ve iktisadi kamu kurumları başlıkları altında incelenmektedir. Orman Genel Müdürlüğü (OGM) ve Karayolları Genel Müdürlüğü (KGM) idari kamu kurumlarına, Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü (ÇAYKUR), Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş. (BOTAS) ve Makine Kimya Endüstrisi Kurumu (MKE) iktisadi kamu kurumlarına, SGK sosyal kamu kurumlarına ve Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) ise bilimsel kamu kurumlarına örnek olarak verilebilir⁹.

Tablo 1: Kamu idareleri ve kamu kurumları¹⁰

³ GÖZLER, Kemal / KAPLAN, Gürsel: *İdare Hukuku Dersleri*, 23. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2021, s. 208.

⁴ ONAR, S. Sami: *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, Cilt II, 3. Baskı, İstanbul Tercüme ve Neşriyat Bürosu, İstanbul, 1966, s. 1002.

⁵ GÖZLER, Kemal: "5018 ve 6085 Sayılı Kanunlarda Bazı İdare Hukuku Terimlerinin Yanlış Kullanımı Üzerine", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2011, Cilt 60, Sayı 4, s. 847.

⁶ GÖZLER / KAPLAN, s. 207.

⁷ ONAR, s. 1004-1005.

⁸ AĞAR, Serkan: "Kamu Kurumları (Hizmet Yerinden Yönetim Kuruluşları) Teorisi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2006, Sayı 65, s. 292.

⁹ GÖZLER / KAPLAN, s. 233 vd.

¹⁰ GÖZLER, s. 843.

Kamu kurumlarının hangileri olduğu 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu I, II, III ve IV sayılı cetvellerde sıralanmıştır. Anılan cetvelerde genel ve özel bütçeli idareler ile düzenleyici ve denetleyici kurumlar ve sosyal güvenlik kurumlarının yer aldığı görülmektedir. Genel bütçeli idareler devlet tüzel kişiliğine dâhil olan ve 5018 sayılı Kanun ekli (I) sayılı cetvelde gösterilen TBMM ve yüksek mahkemeler dışında yer alan kurumlardır. Söz gelimi, bakanlıklar, Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK), Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) bu kabildendir. Özel bütçeye tabi olan idareler ise muayyen bir kamu hizmetinin ifası için kurulan, bütçesi olan, özel kanunları olan ve 5018 sayılı Kanun'a ekli (II) sayılı cetvelde gösterilen kurumlardır. Yükseköğretim Kurulu (YÖK), Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM), Savunma Sanayi Başkanlığı (SSB), KGM, OGM, Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü (MTA) ve Türk Standartları Enstitüsü (TSE) gibi idareler bunlara örnek olarak gösterilebilir. Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), Enerji Piyasası Denetleme Kurumu (EPDK), Kamu İhale Kurumu (KİK), Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) ve Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) ise 5018 sayılı Kanun'a ekli (III) sayılı listede gösterilen düzenleyici ve denetleyici kurumlardır. SGK ve Türkiye İş Kurumu ise (IV) sayılı cetvelde yer almaktadır. Bunlar dışında, İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi (İSKİ), İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri Genel Müdürlüğü (İETT) ve Ankara Elektrik, Havagazı ve Otobüs İşletme Müessesesi Genel Müdürlüğü (EGO) gibi belediye şirketleri, ÇAYKUR gibi Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) İdaresi gibi bölgesel yapılar da kamu kurumu statüsünde olduğundan¹¹ bunlar da TCK m. 158/1-e kapsamında değerlendirilebilir¹².

Kamu idareleri gerçek kişilerin belli bir amaç doğrultusunda bir araya gelmesiyle oluşturdukları topluluklardır. Bunlar *numerus clausus* ilkesine tabi olup Anayasa'da ve mevzuatta sınırlı sayıda düzenlenmişlerdir¹³. Kamu idareleri “devlet” ve “mahallî idareler” başlıkları altında tasniflenmektedir¹⁴. Başkent teşkilatında yer alan bakanlıklar, taşra teşkilatındaki bucaklar, mahalli idareler başlığı altındaki belediyeler kamu idarelerine örnek olarak verilebilir¹⁵.

Gerek öğretide gerekse de Yargıtay kararlarında belirtildiği üzere belediyeler, bakanlıklar ve bakanlıkların il teşkilatları gibi yapıların oluşturduğu kamu idarelerine karşı işlenen dolandırıcılık suçlarının TCK m. 158/1-e kapsamında olduğuna kuşku yoktur. Mesela failin tarım il müdürlüğüne karşı irtikap ettiği dolandırıcılık filli bu kabildendir¹⁶.

¹¹ GÖZLER / KAPLAN, s. 215.

¹² MALKOÇ, İsmail: *Açıklamalı - İçtihatlı 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu*, 3. Baskı, Malkoç Kitabevi, Ankara, 2008, s. 1410-1411. “Matbaa sahibi olan sanık ... ile temiz dışı sanık ...'un Mersin Büyükşehir Belediyesi'ne ait otobüs biletlerini sahte olarak basıp sanık ...'a verdikleri, adı geçen sanık tarafından da satmaları amacıyla diğer temiz dışı sanıklar ...'e dağıtıldığı, yapılan fiziki ve teknik takip sırasında kolluk görevlilerinin sanıklar ... ve ...'den satın aldıkları biletlerin sahte çıktığı, ayrıca sanıklar ..., ..., ...'ten sahte biletler ele geçirildiğinin iddia edildiği somut olayda, dosya kapsamında toplanan delillere göre; sanıkların üzerlerine atılı suçu işlediklerinin sabit olduğuna ilişkin mahkemenin kabulünde bir isabetsizlik görülmemiştir.” Yargıtay, 15. CD, T. 18.02.2021, E. 2020/10575, K. 2021/1625.

¹³ DURAN, Lütfi: *İdare Hukuku Ders Notları*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1982, s. 55

¹⁴ GÖZLER, s. 839.

¹⁵ Öğretideki “kamu kurumları” ve “kamu idareleri” biçiminde yapılan ayrımla 5018 sayılı Kanun'un ekli cetvellerinde yapılan tasnifin örtüşmediği görülmektedir. Söz gelimi, mahalli idarelerin genel yönetim içinde gösterilmesi, kamu tüzel kişiliğini haiz özerk bütçeli bir kamu kurumu olan SGK'nın, 5018 sayılı Kanun'a ekli (IV) sayılı cetvelde genel yönetim kapsamındaki “kamu idaresi” olarak gösterilmesi ve aynı yanlışlığın Kanun'un 3/a maddesinde mahalli idareler açısından da yapılması, benzer biçimde, 5018 sayılı Kanun'a ekli I sayılı cetvelde kendilerine has bir tüzel kişiliği olmayan ve devlet tüzel kişiliği içinde yer alan merkezî idarenin parçaları olan TBMM, Cumhurbaşkanlığı, bakanlıklar, Anayasa Mahkemesi, Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM), DİB gibi yapıların (kamu idaresinin parçaları veya birimleri olduğu hâlde) “merkezî yönetim kapsamında kamu idaresi” olarak gösterilmesi yine II ve III sayılı cetvellerdeki [Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü (TODAİE), TÜBA, KGM, OGM, üniversiteler, SPK, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) gibi] kamu kurumlarının “kamu idaresi” olarak gösterilmesi öğretide eleştiri konusu olmuştur. Bkz. GÖZLER, s. 846-847.

¹⁶ “Sanığın, tapuda kayıtlı arazisi üzerinde pamuk ekimi yapmadığı halde destekleme priminden faydalanmak amacıyla bu primin alınmasına yarar ilgili belgeleri hazırladığı, gerçek dışı beyanda bulunduğu, alınan bilirkişi raporlarına göre, ilgili alanda gösterilen parsellerde pamuk bitkisinin ekilmediğinin tespit edildiği, bu şekilde sanığın pamuk ekmediği halde 8.274.00 TL pamuk desteklemesi alarak üzerine atılı kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık suçunu işlediği iddia edilen olayda; sanık savunması, tanıklar beyanı, bilirkişi raporları, banka belgeleri, tutanaklar, tapu kayıtları, suça konu başvuru ve ilgili belgeler ile dosya kapsamından, sanığın üzerine atılı suçun işlendiğine dair yeterli delil bulunmadığına yönelik mahkemece verilen beraat hükmünde bir isabetsizlik görülmemiştir.” Yargıtay, 15. CD, T. 14.01.2021, E. 2017/29217, K. 2021/258.

2. Kamu Kuruluşları

Gerek Anayasa gerekse de kanunlar düzleminde, meri mevzuatımızda “*kamu kurum ve kuruluşları*” ifadesinin yer aldığı birçok hüküm mevcuttur. Söz gelimi Anayasa’nın haberleşme hürriyetinin düzenlendiği 22. maddesinde, “Partilere girme ve partilerden ayrılma başlıklı” 68. maddesinde, “Milletvekili seçilme yeterliliği” başlıklı 76. maddesinde, “Devlet Denetleme Kurulu” başlıklı 108. maddesinde, “Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları” başlıklı 135. maddesinde “*kamu kurum ve kuruluşları*” ibaresi kullanılmaktadır¹⁷. Keza 3836 sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Birbirlerine Olan Borçlarının Tahkimi Hakkında Kanun, 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu gibi düzenlemelerde de bahse konu kalıplaşmış ifadenin kullanıldığı görülmektedir. Yeni tarihli sayılabilecek 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nde de söz konusu ifade yer almış, 4 sayılı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nde hiyerarşik olarak bakanlıkların altında örgütlenmiş yapılar “kuruluş” olarak adlandırılmıştır.

Bir düşünceye göre hukukumuzda dört çeşit kamu kuruluşu vardır. Bunlar, “bakanlık bağlı kuruluşları”, “bakanlık ilgili kuruluşları”, “kamu iktisadî kuruluşları” ve “meslek kuruluşları” olarak sayılmıştır¹⁸. Barolar, tabip odaları, ticaret ve sanayi odaları gibi kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları (meslek örgütleri) Anayasa’nın 135. maddesinde, kamu iktisadi kuruluşları 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’de düzenlenmiştir. Bağlı ve ilgili kuruluşlar ise yukarıda ismi geçen 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nde ve her bakanlığın kendi mevzuatında düzenlenmiştir. OGM Tarım ve Orman Bakanlığının bağlı kuruluşuna Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğü de aynı bakanlığın ilgili kuruluşuna örnek olarak gösterilebilir.

Kamu kuruluşları kurulma şekilleri bakımından kanunların verdiği özel yetkiye dayanarak kamu tüzel kişileri tarafından kurulsalar da kendileri ayrı bir kamu tüzel kişiliğine sahip olabilir. Bu nedenle mezkûr kuruluşlar kamu kurumu olarak değerlendirilmektedir¹⁹. Buna karşın ayrı birer tüzel kişiliği olmayan kuruluşlar da söz konusu olabilir. Meslek örgütleri kamu tüzel kişiliğini haiz iken, 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nde “Kurum ve Kuruluşlar” başlığı altında gösterilen Devlet Arşivleri Başkanlığı, Devlet Denetleme Kurulu, DİB, İletişim Başkanlığı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, Milli Saraylar İdaresi Başkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığının tüzel kişiliklerinin olmadıkları görülmektedir. Öğretide bu yapılar kamu idaresinin parçaları veya birimleri olarak tanımlanmaktadır²⁰.

Kamu kuruluşları çoğunlukla kamu hukukuna tabi olmakla birlikte özel hukuk hükümlerine tabi olarak da faaliyet gösterebilirler. Kamu hukuku kurallarına tabi olup hizmetten yararlananlarla aralarındaki ilişki bakımından -abonelik sözleşmesi gibi- özel hukuka tabi olan kimi yapılar da kamu kuruluşu olarak adlandırılabilir. Söz gelimi, İSKİ ve ASKİ gibi belediye şirketleri bu kabildendir.

“Kuruluş” terimi bakımından üzerinde uzlaşa sağlanmış bir tanımın bulunmadığı görülmektedir. Nitekim kamu kuruluşlarının fonksiyonlarına, idari teşkilattaki yerlerine, yapılarına ve statülerine ilişkin literatürdeki açıklamaların tatmin edici olduğunu söylemek zordur. Bürokraside olduğu gibi öğretilerde de mezkûr terimin kalıp hâlinde “kamu kurum ve kuruluşları” olarak kullanıldığı görülmektedir. TDK Güncel Türkçe Sözlük’te kuruluş sözcüğü, “*Topluma hizmet, üretim, tüketim vb. amaç ve görevlerle kurulan her şey, tesis*” şeklinde tanımlanırken kurum, “*Evlilik, aile, ortaklık, mülkiyet gibi köklü*

¹⁷ 1961 Anayasası’nda “*kamu kurum ve kuruluşları*” ibaresi yoktur.

¹⁸ GÖZLER, s. 868; GÜNDAY, Metin: *İdare Hukuku*, 11. Baskı, İmaj Yayınevi, Ankara, 2017, s. 566 vd. 6085 sayılı Sayıştay Kanunu’nun 2. maddesinin (i) bendine göre kuruluşlar “kamu idaresi” başlığı altında tariflenmiştir: “*Kamu idaresi: Kamu veya özel hukuk hükümlerine tabi olup olmadığına bakılmaksızın Sayıştay denetimine tabi tüm idare, kuruluş, müessese, birlik, işletme, bağlı ortaklık ve şirketleri...*”. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nda üniversite, “*Bilimsel özerkliğe ve kamu tüzelkişiliğine sahip yüksek düzeyde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapan; fakülte, enstitü, yüksekokul ve benzeri kuruluş ve birimlerden oluşan bir yükseköğretim kurumudur.*” şeklinde tanımlanmış, kuruluş terimi üniversitelere bağlı ve altında yer alan birimler için kullanılmıştır. Aynı Kanun’un 6. maddesinde Yükseköğretim Kurulu ise “üst kuruluş” olarak tanımlanmıştır.

¹⁹ GÖZLER / KAPLAN, s. 236.

²⁰ GÖZLER, s. 846-847.

bir yapıyı içeren, genellikle devletle ilişkisi olan yapı veya birlik, müessese” olarak tanımlanmıştır²¹. Türk Hukuk Lügati’ne göre ise kuruluş, “iktisadi devlet teşekküllerine ait bir kanuna göre ticari sifata sahip bir tüzel kişi tarafından, özel hukuk hükümlerine tabi olarak idare edilen, kendilerine bağlı olmak ve tüzel kişiliği bulunmak üzere kurulan, sınırlı sorumlu teşebbüslerdir”²². Bu tanımda kamu kuruluşları kavramının, iktisadi devlet teşekkülleri çatısı altında özel hukuk hükümlerine göre faaliyet gösteren ÇAYKUR ve BOTAŞ gibi ticari teşebbüslerle sınırlandırıldığı görülmektedir.

Özay’a göre “kuruluş” veya diğer ismiyle “hukuksal varlık” terimin herhangi bir tanımı yoktur²³. Bir başka düşünceye göre ise kamu kuruluşu kavramı kamu kurumları kavramının da üstünde bir üst başlık olup kamu tüzel kişiliği olmayan yapıları da ihtiva etmektedir. Diğer bir deyişle kamu kuruluşu kavramı genellikle kamusal usuller kullanmak suretiyle idari faaliyette bulunan idari teşkilattaki tüm yapıları ifade etmek için kullanılır²⁴. Bir diğer tanıma göre kamu kuruluşu, öğretilerdeki klasik idari teşkilat sınırlandırmasının dışında, kamu kurumlarının veya devlet tüzel kişiliğine dâhil idarelerin yürüttüğü kamu hizmetlerini yerine getirmek üzere kurulmuş alt kuruluşlardır. Bu tanıma göre bir üniversitenin çatısı altında faaliyet gösteren fakülteler veya yüksekokullar gibi ayrı kamu tüzel kişiliği olmayan ancak bir kamu tüzel kişisine bağlı olarak faaliyet gösteren alt birimler kamu kuruluşu olarak tarif edilebilir²⁵.

Kanaatimizce “kamu kurum ve kuruluşları” şeklindeki kullanım geçmişten kaynaklanan bir alışkanlıktır. Bu kullanım biçimi ile aslında kamu kurumları, kamu idareleri, bağlı kuruluşlar, ilgili kuruluşlar, kamu iktisadi kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile devlet teşkilatı içinde yer alan icra müdürlüğü, emniyet müdürlüğü, trafik tescil büro amirliği ve nüfus müdürlüğü gibi kamu kurumları ve kamu idarelerinin altında örgütlenmiş tüzel kişiliği olmayan yapılar ve diğer birimler kastedilmektedir²⁶. Yerinden yönetim kuruluşlarının bir kısmı kamu kurumu bir kısmı da kamu idaresi çatısı altında örgütlendiğinden bunlar kamu kurum ve kuruluşları ifadesinin kapsamına girmemektedirler. Nitekim öğretilerde de bunlar “kamu kurumları” başlığı altında değerlendirilmektedir²⁷.

Bu çalışma kapsamında incelenen Yargıtay kararlarında kamu kuruluşu terimi ile ne kastedildiğine ilişkin bir açıklamaya rastlanılmamakla birlikte, kimi kararlarda bir kamu kurumuna *bağlı* veya bir kamu kurumu ile *ilgili* olan yapının “kuruluş” olarak nitelendirildiği görülmektedir²⁸.

²¹ TDK Güncel Türkçe Sözlük (<https://sozluk.gov.tr/>, ET: 03.01.2023).

²² Türk Hukuk Kurumu, *Türk Hukuk Lügati*, Maarif Matbaası, Ankara, 1944, s. 253.

²³ ÖZAY, İlhan: *Günüşiğünde Yönetim*, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017, s. 130-131.

²⁴ ULUSOY, Ali D.: *Türk İdare Hukuku Cilt 1*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017, s. 50.

²⁵ İSBİR, Kevser Begüm: *Kamu Tüzel Kişiliği*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2017, s. 556.

²⁶ “Suç tarihinde Vakıflar Genel Müdürlüğü...Vakıflar Bölge Müdürlüğü İntifa ve Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğünde özürü ve yetimlere maaş bağlanması ile ilgili bölümde memur olarak çalışan, ancak bağlanan aylıklar üzerinde muhafaza, denetim sarf ve tasarruf yetkisi bulunmayan sanığın 2006 yılından itibaren, katılanlar ... ve ... ile şikayetçi, ..., ... ve ... 'a ait bankomat kartlarını bu kişilere yönelik olarak sergilediği hileli davranışlarla elde ettiği ve söz konusu bankomat kartlarını kart sahiplerinin rızası olmaksızın kullandığı, yine kendilerine maaş bağlanan kişilerin maaşlarının kesilmesini gerektirici durumların ortaya çıkmasına rağmen hak sahipleri tarafından yapılan ödemelerin sonlandırılmasına yönelik talepleri işleme koymadığı ve bu durumdaki kişilerden aldığı bankomat kartlarını yine bu kişilerden öğrendiği şifreleri girmek suretiyle kullandığı, bu şekilde kesilmesi gerektiği halde yatmaya devam eden paraları bankamatikler aracılığı ile çekmeye devam ettiği, son olarak ... Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından kendilerine maaş bağlanan kişilerle ilgili olarak tutulan listeye hak sahipleri dışında kendi yakını olan kişilere ait hesap numaralarını yazmak suretiyle bu kişiler adına yatırılması gereken paraların hak sahibi dışındaki kişilerin hesaplarına yatırılmasını sağladığı, sanığın bu eylemleri ile 9.983,76 TL kurum parası, 14.921,91 TL'de hak sahiplerine ödenmesi gereken para olmak üzere toplamda 24.915,67 TL parayı uhdesine geçirdiği tüm dosya kapsamından anlaşıldığından, zincirleme olarak nitelikli dolandırıcılık ve banka ve kredi kartlarının kötüye kullanılması suçlarının oluştuğuna yönelik kabulde bir isabetsizlik görülmemiştir.” Yargıtay, 23. CD, T. 27.10.2016, E. 2016/11713, K. 2016/9128.

²⁷ GÖZLER, s. 868.

²⁸ “Sanıkların Muş ili Bulanık İlçesi idari sınırları içerisinde yer alan ... Şantiyesinde değişik zaman ve tarihlerde görev yaptıkları, gerçekte faturalarda adı geçen firmalarda ya da lokantalarda yemek yiyip bir bedel ödememelerine rağmen, yemek bedeli namı altında harcırah alabilmek için temin ettikleri sahte faturaları çalıştıkları yer şantiye sorumlusuna vermek sureti ile her ay sonunda Genel Müdürlüğün Ankara'daki merkezine ulaştırdıkları ya da bu yere posta ile gönderdikleri, ilgili aya ait ücret ödemelerinin de çalışan personelin banka hesaplarına yatırılmak sureti ile gerçekleştirildiği, katılan kurumca başlatılan idari soruşturma kapsamında maaş hesaplarına harcırah yatmış sanıklardan alınan paraların hesaplanarak faizi ile birlikte iadesinin talep edildiği, sanıkların büyük çoğunluğunun bu çağrıya uyarak aldıkları harcırah bedelini iade ettikleri, haksız yarar sağladıkları Türkiye Elektromekanik Sanayi Genel Müdürlüğünün 13/11/1975 gün 7/10907 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile ana sözleşme ile kurulmuş 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri hakkında kanun hükmünde kararnameye tabi Türkiye Cumhuriyeti Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına bağlı bir kamu kuruluşu olması nedeniyle kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık ve özel belgede sahtecilik suçunu işledikleri iddia olunan somut olayda...” Yar-

Son tahlilde, TCK m. 158/1-e'deki “*kamu kurum ve kuruluşları*” ifadesinden anlaşılması gereken kamu kurumları ve kamu idarelerinden başka bir şey değildir. Suçun oluşması bakımından suçtan zarar gören kamu tüzel kişinin kişi topluluğu veya mal topluluğu olarak organize edilmiş olmasının bir önemi yoktur.

Yukarıda meslek örgütlerinin aslında birer kamu kurumu olduğu ifade edilmişti fakat bu örgütlerin malları kamusal mal olmadığından²⁹ meslek örgütleri, bunların ortaklığı ile kurulmuş şirketler, meslek örgütlerinin oluşturduğu birlikler ve meslek örgütlerinin altında faaliyet icra eden vakıflar TCK m. 158/1-e'de yer alan suçun kapsamında değildir. Kanun koyucu madde lafzında sarih olarak bu yapıların isimlerine yer vermeyerek bunlara karşı işlenen suçları kapsama almadığını, üstü kapalı olarak, belirtmiştir. Nitekim kamu kurum ve kuruluşlarının araç olarak kullanılması suretiyle dolandırıcılık suçunun düzenlendiği 158. maddenin (d) fıkrasında kamu kurum ve kuruluşları dışında “*kamu meslek kuruluşları*”, “*siyasi parti, vakıf veya dernek tüzel kişilikleri*” açık olarak sayılmıştır. Keza “Edimin ifasına fesat karıştırma” başlıklı TCK m. 236'da “*kamu kurum veya kuruluşları*” ibaresinden sonra kapsamına aldığı yapıları tek tek sayılmıştır³⁰.

Türk Medeni Kanunu ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile kurulan ve 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 4. maddesine göre özel hukuk tüzel kişisi olan sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları bu suçun kapsamı dışındadır³¹. İstisnai bir durum olarak Türk Kızılay Derneği, Engelliler Derneği ve Türk Hava Kurumu gibi vergi muafiyeti tanınmış kamu yararına çalışan dernekler bu suçun suçtan zarar göreni olabilir. Zira 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nun 27/son maddesi, “*Kamu yararına çalışan derneklerin mallarına karşı suç işleyenler Devlet malına karşı suç*

gıtay, 15. CD, T. 17.11.2020, E. 2018/9196, K. 2020/11532; “...Kısa adı KOSGEB olan Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığının, 3624 sayılı Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Kurulması Hakkında Kanun ile kurulduğu, adı geçen Kanununun 1. maddesinde, KOSGEB'in Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile ilgili bir Kamu Kuruluşu olduğunun belirtildiği, söz konusu Başkanlığın kamusal faaliyet yürüttüğü ve görevlilerinin kamu görevlisi oldukları cihetle...” Yargıtay, 5. CD, T. 10.09.2018, E. 2018/6700, K. 2020/5495; “Suça sürüklenen çocuğun, suç tarihi itibarı ile ... Lisesi öğrencisi olduğu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne başvurarak, öğrenci olması nedeniyle öğrenci kartı verildiği, olay tarihinde saat 14:37 ile 16:56 saatleri arasında Edirnekapı İstasyonunda Edirnekapı -Sultançiftliği Metro hattında ve yine aynı istasyonda Bağcılar-Kabataş tramvay hattında seyahat etmek isteyen ve seyahat kartı bulunmayan vatandaşlara öğrenci kartını kullandığı ve karşılığında ücret aldığı, bu işlemi Kabataş Bağcılar tramvay hattında 17 defa yaptığı, böylece kamu kuruluşu olan katılamı 60.75 TL zarara uğrattığı, bu surette nitelikli dolandırıcılık suçunu işlediği iddia olunan somut olayda, ...” Yargıtay, 15. CD, T. 23.05.2019, E. 2018/2906, K. 2019/6258; “Şarkikaraağaç Sulama Birliğinin tüzel kişiliğe sahip bir kamu kuruluşu olduğu, birlikte görev yapan sanığın suç tarihinde yürürlükte bulunan 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanununun 3/j maddeleri kapsamında değerlendirilmeleri gerektiği...” Yargıtay, 5. CD, T. 30.06.2014, E. 2013/2865, K. 2014/7203. Yüksek Mahkeme'nin kimi kararlarında özensiz davrandığı, “kamu kurumu”, “kamu kuruluşu” terimleri ile aynı suçtan zarar gören yapıyı kastettiği görülmektedir: “Sanığın, 2006 yılında ... isimli şahsa yapmış olduğu bal satışı sonrasında almış olduğu sahte müstahsil makbuzunu kullanarak ... İl Tarım Müdürlüğü'nden 2.700 TL haksız destekleme primine hak kazandığı ve bu miktarın kendisine nakit olarak ödendiği, böylece kurumu yanılgıya düşürüp kendine menfaat temin etmek suretiyle kamu kuruluşunun zararına dolandırıcılık suçunu işlediği iddia edilen olayda...” Yargıtay, 15. CD, T. 20.11.2013, E. 2012/7364, K. 2013/17974.

²⁹ GÖZLER / KAPLAN, s. 246.

³⁰ “(1) Kamu kurum veya kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, bunların iştirakiyle kurulmuş şirketler, bunların bünyesinde faaliyet icra eden vakıflar, kamu yararına çalışan dernekler ya da kooperatiflere karşı taahhüt altına girilen edimin ifasına fesat karıştıran kişi, üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır... Söz konusu suç, kamu kurum veya kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, bunların iştirakiyle kurulmuş şirketler, bunların bünyesinde faaliyet icra eden vakıflar, kamu yararına çalışan dernekler ya da kooperatiflere karşı taahhüt altına girilen edimin ifasına fesat karıştırmak suretiyle işlenebilir. Bu bakımdan söz konusu suçun uygulama alanı sadece kamu kurum veya kuruluşlarına karşı girişilen taahhütlerin yerine getirilmesiyle sınırlı tutulmuştur.” Yargıtay, CGK, T. 16.06.2020, E. 2016/1114, K. 2020/288.

³¹ “Kırıkkale Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfında sözleşmeli personel olarak çalışan ve vakfın müdürünün görevde olmadığı zamanlarda vekaleten müdürlük görevini de yürüten sanığın, vakıfça yardım yapılmasına karar verilen mağdurlara ait ödeme talimatı bilgisini içeren belgelerin paraların yatırıldığı banka hesabının bulunduğu Kırıkkale Vakıfbank Şubesi'ne ibraz edilecek nüshasına kendi adı olan “...’a ödeyiniz” şeklinde el yazısı ile yazıp imzasını atıp bu parafın üzerine vakfın mührünü bastuktan sonra ayrı ayrı belgelerle ve farklı zamanlarda bankadan toplam 5.350,00TL yardım parasını çektiği bu suretle kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık ve nitelikli resmi belgede sahtecilik suçlarını işlediği iddia edilen olayda; sanığın savunması, katılanlar ve mağdurlar beyanları, banka yazuları, belgeleri ile dosya kapsamından 5263 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun ile 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu uyarınca il ve ilçelerde kurulan sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının mütevelli heyetlerinin teşkili 3294 Sayılı Yasanın 7. maddesinde, gelirleri 8. maddesinde, muafiyetler ise 9. maddesinde düzenlenmiş olup, vakfın niteliği, malları ve paraları hakkında özel bir hüküm bulunmadığı gibi anılan yasanın son maddesinde de vakfın Medeni Kanundaki hükümlere göre tescil edileceğinin belirtilmesi karşısında kamu gücü ayrıcalıkları bulunmadığından vakıflara ilişkin mevzuatın uygulanması gerektiği ve adı geçen vakıfların kamu kurumu ve kuruluşu olarak kabul edilemeyeceğinden belgelerinin de resmi sayılmayacağından sanığın eylemlerinin özel belgede sahtecilik ve banka veya kredi kurumlarının araç olarak kullanılması suretiyle nitelikli dolandırıcılık suçlarını oluşturduğuna yönelik mahkemece verilen mahkumiyet hükümleri ve uygulamalarında bir isabetsizlik görülmemiştir.” Yargıtay, 15. CD, T. 27.02.2019, E. 2018/8115, K. 2019/1429.

işlemiş gibi cezalandırılır.” hükmünü amir olup bu hüküm söz konusu dernek ve vakıflara karşı işlenen dolandırıcılık suçunu nitelikli hâle getirmektedir³².

B. Korunan Hukuki Değer

Dolandırıcılık suçu Kanun’da “Malvarlığına Karşı Suçlar” başlığı altında düzenlenmiştir. Dolayısıyla bu suçlarda kanun koyucu malvarlığının korunmasını hedeflemiştir³³. Kamu kurum ve kuruluşlarının malları devlet hazinesinin bir parçası olduğu için TCK m. 158/1-e’de yer alan bu suçla korunan hukuki değer kamusal hazinesi olduğu söylenebilir³⁴.

C. Suçun Unsurları

1. Suçun Maddi Unsurları

a. Fail

Fail herhangi bir kişi olabilir. Madde metninde fail için herhangi bir ayırt edici husus bulunmamaktadır. Nitekim kamu kurum ve kuruluşları zararına dolandırıcılık suçunun failinin yabancı veya Türk vatandaşı herhangi bir kimse olabileceği, özgü suçun söz konusu olmadığı madde metnindeki “kendisine veya başkasına yarar sağlayan” ibaresinden anlaşılmaktadır³⁵.

Suçun oluşması için hileyi gerçekleştiren fail ile haksız menfaat temin eden kişinin aynı olmasına gerek yoktur³⁶.

b. Mağdur

Kamu kurum ve kuruluşları zararına dolandırıcılık suçunun mağduru failin hilesi ile aldatılan gerçek kişi veya kişiler iken mezkûr fiil sonucu malvarlığı zarara uğrayan kişi veya kişiler ise suçtan zarar gören konumundadır³⁷. Kamu kurum ve kuruluşları tüzel kişilikler olduklarından hileli davranışların muhatabı, çoğunlukla, kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan kamu personelidir. Başka bir söyleyişle, kural olarak, dolandırıcılık suçunun mağduru failin kullandığı hileli hareketler sonucunda aldatılan gerçek kişi olan kamu personelidir³⁸. Gerçekten de bütün suçlarda mağdur ancak gerçek kişi veya kişiler olabileceğinden kamu kurumları ve kamu idareleri bu suç bakımından ancak suçtan zarar gören statüsündedir³⁹. Nitekim Yargıtayın müstakar içtihatlarında ve öğretide ağırlıklı olarak dolandırıcılık

³² Mülga 765 sayılı TCK’nın ilk hâlinde bu cürmün “resmî daire yahut menafîi ammeye hadim bir müessesesi hayriyenin zararına” işlenmesi nitelikli hâl olarak kabul edilmişken, 21.11.1990 tarihli 3679 sayılı Kanun’la madde metninde değişiklik yapılarak anılan ibare “Kamu kurum ve kuruluşlarının veya kamu yararına çalışan hayır kurumlarının zararına olarak” şeklinde değiştirilmiştir. Bkz. GÖZÜBÜYÜK, Abdullah Pulat: *Türk Ceza Kanunu Açıklaması*, 3. Baskı, Gürsoy Matbaacılık, Ankara, 1976, s. 586. Konsolide metin için bkz. <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/turk-ceza-kanunu-765> (ET: 29.09.2022).

³³ KREY/HELLMANN, BT/II & 11 no. 336, TRÖNDLE/FISCHER, &263 no. 1b ve ARZT/WEBER LH 3, no. 390’dan aktaran TEZCAN, Durmuş / ERDEM, Mustafa Ruhan / ÖNOK, Rıfat Murat: *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 866; KOCA, Mahmut / ÜZÜLMEZ, İlhan: *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 8. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 806.

³⁴ “Hangi kurum ve kuruluşların kamusal nitelik taşıdığı, o kurumun kadro bakımından bağlı olduğu durumu düzenleyen mevzuata göre belirlenir. Bu nitelikli hâlin oluşması için, eylemin kamu kurum ve kuruluşlarının mal varlığına zarar vermek amacıyla işlenmesi gerekir. Zarar vermek, kamu kurum ve kuruluşlarından hakkı olmayan bir parayı almak ya da bir borcu geri vermemek şeklinde olabilir. Bu suçun zarar göreni kamu kurum ve kuruluşunun tüzel kişiliğidir. Kamu kurum ve kuruluşlarının zarar görmesi söz konusu değilse bu suç oluşmayacaktır.” Yargıtay, 15. CD, T. 11.11.2015, E. 2013/16905, K. 2015/31194.

³⁵ KOCA / ÜZÜLMEZ, s. 806; TEZCAN / ERDEM / ÖNOK, s. 867.

³⁶ KOCA / ÜZÜLMEZ, s. 806.

³⁷ BİLEN, Mesut: *Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2012, s. 76; TOROSLU, Nevzat: *Ceza Hukuku Özel Kısım*, Savaş Yayınevi, Ankara, 2019, s. 180; DURSUN, Hasan: *Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2016, s. 51.

³⁸ Kanaatimizce özel eczanelere sahte reçete ibraz edilmek suretiyle SGK’nın dolandırılması gibi kimi dolandırıcılık suçlarında eczanede görev yapan eczacı, kalfa vs. gibi kişiler failin hilesine maruz kalarak aldatılmış olsalar da bu kişiler kamu malı üzerinde tasarrufta bulunmaya yetkili olmadıklarından bu suçun mağduru olamazlar.

³⁹ “...Sanık hakkında zimmet suçundan kamu davası açıldığı, 3628 sayılı Yasa’nın 17 ve 18. maddelerine göre ilgili kamu kurum veya kuruluşlarının bu suçun zarar göreni oldukları, bu itibarla CMK’nin 234/1-b maddesi gereğince kovuşturma evresinde sahip olduğu davaya katılma ve öteki haklarını kullanabilmesi için İçişleri Bakanlığının dava ve duruşmalardan haberdar edilmesi gerektiği, diğer yandan aynı Kanun’un 260/1. maddesine göre kamu davasından haberdar edilmemiş bulunup da katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş olanların kanun yollarına başvurma haklarının bulunduğu gözetilerek hükmün bildirilmesinin gerektiği...” Yargıtay, 5. CD, T. 27.12.2021, E. 2018/6890, K. 2021/7271.

suçunun unsuru olan hile fiili ancak bir insana karşı gerçekleşebileceğinden tüzel kişilerin bu suçun mağduru değil, zarar göreni olabileceği ifade edilmektedir⁴⁰.

Dolandırıcılık suçunun oluşumunda failin hile yaptığı kişi ile malvarlığında zarar meydana gelen kişinin aynı olması zorunlu değildir⁴¹. Nitekim bu husus madde metninde “*bir kimseyi aldatıp onun veya başkasının zararına olarak*” şeklinde ifade edilmektedir. Bu bakımdan hileye maruz kalan kişi ile malvarlığında zarar meydana gelen kişi arasında farklılık olduğunda hileye uğrayanın mağdur, malvarlığında zarar meydana gelenin ise suçtan zarar gören olduğunu kabul etmenin uygun olacağı ifade edilmiştir⁴². Hile yapılan kişi ile malvarlığı zarara uğrayan kişinin aynı olmadığı böyle durumlarda mağdurun hile yapılan kişi değil, malvarlığı azalan kişi olduğunu savunan görüşler de vardır⁴³.

Somut olayda aldatılan kişi ile zarara uğrayan kişi farklı ise mağdurun kamusal mal üzerinde tasarrufta bulunma yetkisini haiz olması gerekir⁴⁴. Aksi hâlde hırsızlık veya güveni kötüye kullanma suçları gündeme gelecektir⁴⁵. Başka bir söyleyişle kamu kurum ve kuruluşları zararına dolandırıcılık suçunun oluşması için mağdurun kamu kurum ve kuruluşu çalışanı olması veya kurum malı üzerinde tasarrufta bulunma yetkisinin bulunması elzemdir⁴⁶.

c. Suçun Konusu

Dolandırıcılık suçunun konusu malvarlığına ilişkin herhangi bir değerdir. Suçun konusu taşınır, taşınmaz, alacak hakkı veyahut bir hizmetin ifası olabilir. Öğretide hâkim olan görüş ekonomik değeri olmayan şeylerin suçun konusunu oluşturmayacağı yönündedir⁴⁷.

Bu nitelikli hâlin mevcudiyeti için suçun konusu malın kamu malı olması iktiza eder. Kamu malı kamu yararına tahsis edilmiş, kamu kurum ve kuruluşlarının kendi görev ve hizmetlerini yerine getirebilmeleri için kullandıkları taşınır ve taşınmaz mallardır⁴⁸. Bir malın kamu malı sayılabilmesi için devletin, mahalli idarelerin veya kamu kurumlarının mülkiyetinde bulunması ve bu malın kamu yararına tahsis edilmiş olması gerekir⁴⁹.

Yargıtaya göre suçun konusu devletin karşılamakla mükellef olduğu bir şey ise, kamu zararı oluşmadığından, bu suç oluşmaz⁵⁰.

⁴⁰ ÖZBEK, Veli Özer / DOĞAN, Koray / BACAĞSIZ, Pınar: *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 17. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 692; ARTUK, Mehmet Emin / GÖKCEN, Ahmet: *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 12. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s. 24; ÖZGENÇ, İzzet: *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 18. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022 (2022), s. 223; BİLEN, s. 80; KOCA / ÜZÜLMEZ, s. 806.

⁴¹ KOCA / ÜZÜLMEZ, s. 806; YAŞAR, Osman / GÖKCAN, Hasan Tahsin / ARTUÇ Mustafa: *Yorumlu - Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s. 4604; ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞSIZ, s. 692; GÖKCEN, Ahmet / BALCI, Murat: “Dolandırıcılık Suçu”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2008, Cilt 14, Sayı 1-2, s. 13.

⁴² KOCA / ÜZÜLMEZ, s. 807.

⁴³ HAFIZOĞULLARI, Zeki / ÖZEN, Muharrem: *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar*, US-A Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 401; MAURRACH / SCHRODER / MAIWALD, BT I, &41 1, no. 20'den aktaran TEZCAN / ERDEM / ÖNOK, s. 870.

⁴⁴ CENTEL, Nur / ZAFER, Hamide / YENERER ÇAKMUT, Özlem: *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 11. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 506; TOROSLU, s. 186.

⁴⁵ AYDIN, Devrim: “Dolandırıcılık Suçu”, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2021, Cilt 11, Sayı 2, s. 656; TEZCAN / ERDEM / ÖNOK, s. 867.

⁴⁶ CENTEL / ZAFER / ÇAKMUT, s. 470.

⁴⁷ TEZCAN / ERDEM / ÖNOK, s. 870; SOYASLAN, Doğan: *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 13. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020, s. 444; ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞSIZ, s. 651. Karşı yönde bkz. YAŞAR / GÖKCAN / ARTUÇ, s. 4606. Aksi yönde bkz. EKER KAZANCI, Behiye / ZEYREK, İlker: “TCK'da Dolandırıcılık Suçu”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2019, Cilt 21, Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan Özel Sayısı, s. 519.

⁴⁸ GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref / TAN, Turgut: *İdare Hukuku Cilt 1*, 8. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2011, s. 932.

⁴⁹ GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref: *Yönetim Hukuku*, 34. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2016, s. 264.

⁵⁰ “Sanıkların, bir şekilde temin ettikleri ele geçirilemeyen yeşil kartları kullanarak tedavi olup doktor tarafından yazılan ilaçları aldıkları, böylece sanık ...'in 37,03 TL ve sanık ...'in oğlu olan Yiğit için ise 36,15 TL eczane gideri oluşmasına sebep olarak katılan kurumu zarara uğrattıkları, bu suretle sanıkların nitelikli dolandırıcılık suçunu işlediklerinin iddia edildiği olayda; sanık savunmaları, katılan beyanları, katılan kurumdaki ve Aydın Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü'nden gelen cevabi yazılar ile tüm dosya kapsamına göre; sanıkların suç tarihinde hiçbir sosyal güvencelerinin olmadığını tespit edilmesinin karşısında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Sağlık Bakanlığı'nin

d. Fiil, Netice ve İlliyet Bağı

Dolandırıcılık suçunun maddi unsurunun hareket kısmı kanuni tarifte, “*hileli davranışlarla bir kimseyi aldatma*”; netice kısmı, “*onun veya başkasının zararına olarak, kendisine veya başkasına bir yarar sağlamak*” şeklinde tanımlanmıştır. Suçun oluşması için fail, kendisine veya başkasına maddi/ekonomik menfaat sağlamak için bilerek ve isteyerek hile yapmalı, hile başkasının malvarlığında zarara neden olmalı, zarar ile fiil arasında da illiyet bağı bulunmalı ve bu fiil sonucunda failin kendisi veya bir başkası yarar sağlamalıdır. Zararın ekonomik bir karşılığı olmalıdır. Zararın maddi karşılığının olup olmadığı nesnel kıstaslar baz alınarak belirlenmelidir⁵¹.

Çok hareketli bir suç özelliği taşıyan bu suçun meydana gelmesi için failin hilesi sonucu mağdurun normal şartlara yapmayacağı bir hareketi yapmış olması ve bunun sonucunda da mağduru/suçtan zarar görenin malvarlığında bir azalma meydana gelmiş olması gerekmektedir⁵².

Dolandırıcılık suçunun kanuni tarifinde suçu oluşturan filler (hileli davranışlar) için herhangi bir özelleştirme yapılmamıştır. Dolayısıyla serbest hareketli bir suçun söz konusu olduğu söylenebilir⁵³. Hileli davranışlar icrai, ihmali veyahut susma şeklinde ortaya çıkabilir. Hareketin mağduru tasarrufta bulunmasına yönelik olması, elverişli olması ve asgari yoğunluğa ulaşması iktiza eder. Ayrıca suçun oluşması için neticenin (maddi yarar) gerçekleşmesi gerekir. Başka bir söyleyişle, salt fiilin icra edilmesinden ayrı olarak kanuni tarifte belirtilen neticenin (yarar sağlamak) meydana gelmesi gerekir. Menfaatin ne şekilde sağlandığının önemi yoktur.

Yukarıda ifade edildiği üzere, kamu kurumları ve kamu idareleri zararına dolandırıcılık suçu neticeli bir suçtur. Netice ile failin suç teşkil eden eylemi (hile) arasında illiyet bağının varlığı suçun oluşması için olmazsa olmaz koşuldur. İlliyet bağının mücbir sebep, üçüncü kişinin veya zarar görenin ağır kusuru gibi nedenlerle kesilmemiş olması gerekir. Zarar mağduru kendisi ile ilgili bir nedenden kaynaklı ise dolandırıcılık suçu oluşmayacaktır. Nitekim failin sürece etki eden bir hareketi (öngelen davranış) yoksa muhatabın mevcut hatasından yararlanması bir başka söyleyişle sessiz kalması hile teşkil etmez⁵⁴. Kişinin banka hesabına yanlışlıkla yatırılan parayı çekip kullanması böyledir. Mağduru bilgilendirmek hususunda failin garantör sıfatından ya da sözleşmeden kaynaklanan bir yükümlülüğü varsa ancak bu ihtimalde sorumluluğu gündeme gelebilir⁵⁵.

11.05.2000 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan Acil Sağlık Hizmetleri Yönetmeliği, 2008/13 sayılı Başbakanlık Genelgesi, 3816 Sayılı Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanun’un 2. maddesi, 2022, 5510 ve 3816 sayılı Kanun’un 11/2. maddesi birlikte değerlendirildiğinde, sanıklara atılı suçun yasal unsurlarının oluşmadığı anlaşılmakla, mahkeme tarafından verilen beraat hükümlerinde bir isabetsizlik görülmemiştir” Yargıtay, 15. CD, T. 30.05.2019, E. 2018/4087, K. 2019/6670; “...Sanık ...’un, kendisi ve aile fertlerine ait toplamda 10 adet yeşil kart sağlık çizdanesini ilaç kaydı yaptırmak için ... İl Sağlık Müdürlüğü Yeşil Kart Bürosuna götürdüğü, yapılan incelemede sağlık karnelerinin 2. ve 3. bölümündeki 10/03/2007 ve 10/03/2008 tarihli vizelerin sahte olduğunun tespit edildiği, sanık ...’un savunmasında, sağlık karnelerini... Devlet Hastanesi bahçesinde diğer sanık ...’a verdiğini, vize işlemlerini yaptığını, bir yıl sonra tekrar sanık ...’la irtibata geçerek vize süresini bir yıl daha uzattığını beyan ettiği, sanık ... ve ailesi tarafından sahte vizeli yeşil kartlar kullanılarak toplamda 1.119,98TL ilaç gideri ve 3.437,81TL hasta muayene gideri nedeniyle kamu zararına neden olduğunun iddia edildiği somut olayda, sanık ...’un ekonomik durumunun sağlık yardımına ve devlet güvencesine ihtiyacı olduğunun anlaşılması karşısında sosyal devlet ilkesi nedeniyle sanığın sağlık giderlerinin devlet tarafından karşılanacağı dolayısıyla sanığa verilen sağlık hizmetinin her halükarda bedelsiz olarak verilmesi gerektiğinden kamu zararından bahsedilmeyeceği, ayrıca yapılan sahteciliğin de faydasız sahtecilik olarak değerlendirileceği anlaşıldığından, yasal unsurları oluşmayan suçlardan sanıkların beraati yerine yazılı şekilde mahkumiyetlerine hükmedilmesi...” Yargıtay, 15. CD, T. 20.06.2019, E. 2018/1423, K. 2019/6957.

⁵¹ TEZCAN / ERDEM / ÖNOK, s. 871.

⁵² ÖZGENÇ, 2017, s. 372; KOCA / ÜZÜLMEZ, s. 808.

⁵³ Bağlı hareketli suç olduğu yönünde bkz. HAFIZOĞULLARI / ÖZEN, s. 406; BİLEN, s. 86; AYDIN, s. 660.

⁵⁴ BAŞBÜYÜK, İsa: *Dolandırıcılık Suçunda Hile Unsuru*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2019, s. 91. Aksi yönde bkz. ÖZGENÇ, İzzet: *Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002 (2002), s. 23; KOCA / ÜZÜLMEZ, s. 807.

⁵⁵ “Sanığın babası olan ..., Sosyal Güvenlik Kurumu’dan emekli aylığı almakta iken 30/08/2003 tarihinde vefat etmesine rağmen, sanığın babasının banka hesabına yatan emekli maaşını 01/09/2003-28/02/2006 tarihleri arasında çekmeye devam ederek kurumu toplam 17.655 TL zarar uğrattığı, sanığın suçlamadan kurtulmaya yönelik soyut savunmaları, banka hesap hareketleri, teftiş raporları, müteveffa adına yatan emekli maaşının bir kısmının sanığın borçlu olduğu icra takip dosyasına kesinti yapılarak yatırılmış olması ile emekli maaşından yapılan diğer para çekimleri işlemlerinin sanığın oturduğu semtte yapılmış olması karşısında, sanık hakkında nitelikli dolandırıcılık suçundan verilen mahkumiyet hükmünde her hangi bir isabetsizlik görülmemiştir.” Yargıtay, 15. CD, T. 13.02.2018, E. 2015/2809, K. 2018/913.

Dolandırıcılık suçu ile ilgili literatürde yazarların suçun maddi unsurlarını farklı farklı tasnifleyerek bu suçu ele aldıkları görülmektedir. Sözgelimi bir kısım yazar, “*hileli davranışlarla mağdurun aldatılmış olması, aldatılan veya başkasının zarar görmesi, failin kendisine veya bir başkasına yarar sağlaması*”⁵⁶, bazı yazarlar “*hileli davranış, aldatma, mağdurun veya bir başkasının zararına olarak failin kendisine veya bir başkasına yarar sağlaması*”⁵⁷, bazıları “*hileli davranış, muhatabın aldatılması, aldatılan kişinin malvarlığında tasarrufta bulunması, zarar ve yarar meydana gelmesi*”⁵⁸, diğer bir kısım yazar “*hileli davranış, aldatma, failin haksız yarar elde etmesi*”⁵⁹, bazı yazarlar sadece “*hileli davranışlarla bir kimseyi aldatma ve mağdurun veya başkasının zararına olarak kendisine veya başkasına bir yarar sağlanmış olması*”⁶⁰, bazıları ise “*hile ve hilenin aldatmaya elverişli olması*”⁶¹ şeklinde suçun maddi unsurlarını ele almıştır. Bu çalışmada ise “*hileli davranış, hileli davranışlarla mağdurun aldatılmış olması, zararın oluşması ve failin haksız yarar sağlaması*” şeklinde yapılan tasnif esas alınmıştır.

aa. Hileli Davranış

Dolandırıcılık suçunun çekirdeğini oluşturan hile⁶², kendisine hile yapılanı/muhatabı objektif olarak hataya düşüren ve onun tasavvurunu üzerinde etki meydana getiren her nevi davranış olarak tanımlanmaktadır⁶³. Bir başka tanıma göre hile, “*özel ve nesnel koşulları sömürerek ve iknaya özgü söz ve jestlerle gerçeği peçeleyerek edilgen öznenin yargılama gücünü etkileyen ve onda yanlış kanı uyandıran diyalektik ve entelektüel bir aldatma hareketi*”dir⁶⁴. TDK Sözlüğündeki tanıma göre hile, “*Birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, dolap, oyun, ayak oyunu, alavere dalavere, desise, entrika*” eylemlerine verilen isimdir⁶⁵.

Madde metninde hile ile ilgili bir açıklama yoktur. Hilenin belli bir ağırlığa ulaşması aranmamıştır⁶⁶. Öğretide hilenin mevcut olmayan bir vakayı mevcutmuş gibi göstermek ya da mevcut bir vakayı hiç meydana gelmemiş gibi göstermek, üçüncü bir ihtimal olarak da mevcut bir olaya yeni unsurlar ekleyerek olduğundan farklı göstermek şeklinde meydan gelebileceği belirtilmiştir⁶⁷. Hile, olmayanı olmuş gösterme; olanı ise başka unsurlar ekleyerek olduğundan farklı gösterme şeklinde ortaya çıkar⁶⁸. Başka bir deyişle hile, gerçek bir olaya yeni ve esaslı bir unsur ilave etmek veya bir olaya dair esaslı unsurlardan birini/birkaçını gizlemek/değiştirmek suretiyle yapılabilir⁶⁹.

Hile muhakkak olarak muayyen bir vaka ile ilgili olmalıdır⁷⁰. Tarımsal destek için ekilmeyen arazileri ekilmiş gibi gösterme, sahte reçete ile eczaneye ilaç almak için başvurma, aile yardımı almak için sahte belge ile çalışan eşini ev hanımı olarak gösterme, sahte sağlık raporu ile kamudan maddi destek/kredi alma gibi eylemler bu kabildendir.

⁵⁶ HAFIZOĞULLARI / ÖZEN, s. 408.

⁵⁷ PARLAR, Ali: *Dolandırıcılık Suçları*, 2. Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara, 2015, s. 21.

⁵⁸ S/S-CRAMET ve PERON (27), &263, kn. 5'ten aktaran KOCA / ÜZÜLMEZ, s. 807.

⁵⁹ TEZCAN / ERDEM / ÖNOK, s. 867.

⁶⁰ ÖZBEK / DOĞAN / BACAKSIZ, s. 693.

⁶¹ MERAN, Necati: *Dolandırıcılık Sahtecilik Güveni Kötüye Kullanma*, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 89.

⁶² SELÇUK, Sami: *Dolandırıcılık*, Yasa Yayınları, İstanbul, 1982 (1982), s. 89.

⁶³ ÖZBEK / DOĞAN / BACAKSIZ, s. 647; CENTEL / ZAFER / ÇAKMUT, s. 452.

⁶⁴ SELÇUK, s. 114.

⁶⁵ TDK Güncel Türkçe Sözlük (<https://sozluk.gov.tr/>, ET: 17.09.2022).

⁶⁶ TEZCAN / ERDEM / ÖNOK, s. 872.

⁶⁷ ÖZGENÇ, 2002, s. 19.

⁶⁸ ÖZBEK / DOĞAN / BACAKSIZ, s. 693.

⁶⁹ MAURRACH / SCHRODER / MAIWALD, BT I, (7), &41 kn. 35'ten aktaran KOCA / ÜZÜLMEZ, s. 809.

⁷⁰ S/S-CRAMET, PERON (27), &263, kn. 8 ve TRÖNDLE / FISCHER, (54), &kn. 6'dan aktaran KOCA / ÜZÜLMEZ, s. 808.

Açıklamalardan da anlaşılacağı üzere hile iki ayrı şekilde ortaya çıkabilir. Bunlardan ilki failin aktif eylemleri ile muhatabını aldatması, ikincisi ise failin mağdurun hatasından istifade etmesi şeklindedir. Yalnız burada failin susması ile örtülü hile teriminin birbirilerinden ayırt edilmesi iktiza etmektedir. Gerçekten de örtülü hilede failin davranışları dış dünyada beyan anlamı taşır ve bu davranışlar haksız menfaat sağlamak için muhatabın iradesini sakatlamaya matuftur⁷¹. Söz gelimi, ödeme niyeti olmadığı hâlde muhatabında ödeme yapacağı algısı oluşturarak akaryakıt istasyonundan yakıt alıp ödeme yapmadan istasyondan uzaklaşan veyahut ücretini ödeyeceği algısı yaratarak, restoranda yemek yiyip ödeme yapmadan restoranı terk eden failin durumu böyledir⁷².

aaa. Hilenin Aldatmaya Elverişli Olması (İğfal Kabiliyeti)

Madde metninde sadece hileden söz edilmesi ve fakat hilenin niteliği ve niceliği hakkında herhangi bir açıklamaya yer verilmemiş olması öğretide tartışmalara yol açmıştır. Bir kısım yazar hileyi oluşturan hareketin kandırabilecek nitelikte olup olmadığını önemli olmadığı kanısındadır. Zira madde metninde böyle bir belirleme bulunmamaktadır⁷³. Bir kısım yazar ise -basit bir yalan olsa bile mağdurun subjektif durumu nedeniyle hile mağduru aldatmış ve onu malvarlığında tasarrufta bulunmaya itmişse dolandırıcılık suçunun unsurlarının gerçekleştiği inancındadır⁷⁴. Üstelik failin mağdura karşı doğruyu söylemek konusunda bir mükellefiyeti varsa bu suç evleviyetle oluşmaktadır⁷⁵. Aklen zayıf ve saf kimseleri de cezai koruma altına almak gerektiğini kabul eden bu nedenle de hileli davranışlar mağduru aldatmış ise failin cezalandırılmasını savunan bu bakımdan da subjektif ölçütleri dikkate alan bir diğer düşünceye göre, objektif olarak aldatici niteliğe sahip olmamakla birlikte, muhatap yine de aldanmışsa dolandırıcılık suçu vardır ve muhatabı hataya düşürmüş olan hileli hareket tipe uygun olup hilenin yoğunluğuna/elverişliliğine ilişkin başka bir değerlendirme yapılmasına ihtiyaç yoktur. Somut olayda mağdurun hataya düştüğünün tespiti yeterli olup hileli hareketin ayrıca başkalarını da aldatabilecek nitelikte olup olmadığını araştırılması gereksizdir⁷⁶. Dikkatsiz ve özensiz kişilerin hukukun koruyucu şemsiyesinden faydalanmaması gerektiği görüşünü savunan kimi yazarlar hilenin objektif olarak aldatmaya elverişli olması gerektiğini, bunun tespiti için ise nesnel kıstaslar ve müşterek hayat tecrübelerinden faydalanılmasını savunmuşlardır⁷⁷. Öğretide ağırlıkta olan ve Yargıtayın da benimsediği görüş ise failin aldatici yeteneğinin (iğfal kabiliyeti) somut olay ve muhatabın özellikleri çerçevesinde ele alınması gerektiği yönündedir⁷⁸. Bu görüşü benimseyen kimi yazarlar hilenin sınırlarını yorumla genişletmenin uygun olmadığını, bu bakımdan basit ve karşı konulabilir nitelikteki yalanların muhatabı hataya düşürmüş olsa bile, TCK m. 157'deki hile unsuru içerisinde değerlendirilmeyeceğini, hilenin belli bir yoğunluğa ulaşmasının icap ettiğini ileri sürmüşlerdir⁷⁹.

Yargıtay kamu kurum ve kuruluşları zararına dolandırıcılık suçu ilgili vermiş olduğu güncel bazı kararlarında kamu kurumlarının kendilerine sunulan bilgi ve belgeleri elleri altındaki imkânlardan

⁷¹ BAŞBÜYÜK, s. 68.

⁷² AYDIN, s. 664. Öğretide kimi yazarlar bahse konu eylemlerde failin ödeme gücü olduğu konusunda aktif ve etkin davranışları olmaması nedeniyle dolandırıcılık suçu oluşmadığı düşüncesindedirler. Bkz. TEZCAN / ERDEM / ÖNOK, s. 901, 902; SELÇUK, Sami: *Dolandırıcılık Cürmünün Kimi Suçlardan Ayrımı ve Çeklerle İlgili Suçlar*, Kadioğlu Matbaası, Ankara, 1986, s. 39-40.

⁷³ TEZCAN / ERDEM / ÖNOK, s. 872; MAVİŞ, Volkan: "Dolandırıcılık Suçunun Hile Unsuruna İlişkin Sorunlar", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2015, Cilt 6, Sayı 3, s. 610. Karşı yönde bkz. KOCA / ÜZÜLMEZ, s. 812; ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞIZ, s. 649; CENTEL / ZAFER / ÇAKMUT, s. 455; ARSLAN, Çetin / AZİZAĞAOĞLU, Bahattin: *Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi*, Asil Yayınları, Ankara, 2004, s. 684; DÖNMEZER, Sulhi: "Dolandırıcılık Cürmü", *İBM*, 1943, Sayı 9, 1943, s. 552; SOYASLAN, s. 330. Bu yazarlara göre, kanun koyucu basit yalanı cezalandırdığı hâllerde bunu sarîh olarak göstermiştir. Aksi durumun kabulü, dolandırıcılık suçunun sınırlarını olabildiğine genişletecek ve bununla ilgili TCK hükümlerinin ihdas amacından sapacaktır. Belli bir ağırlığa/seviyeye ulaşmamış söz ve davranışların cezalandırılması ekonomik ve ticari hayatı olumsuz etkileyecektir.

⁷⁴ ÖZGENÇ, 2002, s. 25-26; AYDIN, s. 662-663.

⁷⁵ ÖNDER, Ayhan: *Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1994, s. 375.

⁷⁶ TEZCAN / ERDEM / ÖNOK, s. 872; TOROSLU, s. 184; MAVİŞ, s. 610; BİLEN, s. 117.

⁷⁷ HAFIZOĞULLARI, Zeki: "Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçları", *Zabunoğlu Armağanı*, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2011, s. 411

⁷⁸ CENTEL / ZAFER / ÇAKMUT, s. 471; ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞIZ, s. 716; KOCA / ÜZÜLMEZ, s. 811.

⁷⁹ YAŞAR / GÖKCAN / ARTUÇ, s. 5071, 5072; MERAN, s. 94.

yararlanmayarak kontrol etmemeleri hâlinde, failin eyleminden maddi zarar görmüş olsalar bile, dolandırıcılıktan söz edilemeyeceğini belirtmiştir⁸⁰. Ayrıca Yargıtayın işgal kabiliyeti yanında somut olayın özelliklerini de dikkate aldığı (olaysal değerlendirme) ve suç oluşturan fiil hakkında elverişlilik denetimi yaptığı da görülmektedir⁸¹.

bbb. Yalanın “Hileli Davranış” Teşkil Edip Etmediği Sorunu

Öğretide dolandırıcılık suçu kapsamında yalanın hile sayılması hususuna ilişkin üç ayrı düşüncenin öne çıktığı görülmektedir. İlk görüşe göre sahneye koyuş bulunmadığı müddetçe salt yalan hile değildir⁸². İkinci düşünceye göre kimse hukuken gerçeği söylemeye mecbur olmadığı için sadece failin doğru söyleme mükellefiyeti bulunduğu durumlarda yalan hile olarak kabul edilebilir⁸³. Son görüş ise salt yalanın hile olduğu yönündedir⁸⁴. Yargıtay ise salt yalanın hile olarak kabul edilemeyeceğini, anılan fiilin belli bir ağırlığa sahip olması, hilenin kolay anlaşılması, mağduru etkilemesi, hilenin mağduru denetim olanağını ortadan kaldırması gerektiği, yalanın doğruluğunu kabul ettirebilecek ve böylece muhatabın inceleme eğilimini etkisiz bırakabilecek güçte olması ve gerektiğinde yalana bir takım dış hareketlerin eklenmiş bulunması şeklindeki müstakar içtihatlarını sürdürmektedir⁸⁵. İlk ba-

⁸⁰ “...Sosyal Güvenlik kurumundan yetim aylığı alan annesinin maaşını daha evvel aldığı vekaletnameye binaen bankadan çekmekte olan sanığın, annesinin ölümünün ardından hesaba yatan maaşı almaya devam etmesi şeklinde gelişen olayda, hak sahibinin ölümünün Karşıyaka Devlet Hastanesince nüfus idaresine ölümün ertesi günü bildirilmiş olması ve ölümün, katılan kurumca bilinebileceği, basit bir denetim ile anlaşılabilirdiği olayda, sanığın bu durumu gizlemeye ve maaşı almaya devam etmeye yönelik kuruma karşı aldatıcı herhangi bir eyleminin bulunmaması karşısında, sanığın unsurları itibarı ile oluşmayan suçtan beraatine karar verilmesi...” Yargıtay, 15. CD, T. 06.04.2015, E. 2015/4311, K. 2015/23025; “Sanıkların, ... Eğitim ve Araştırma Hastanesinden sağlık kurulu raporu aldıkları, rapor üzerinde engel oranı, ağır özür durumu, teşhis ve çalışamayacağı iş alanları bölümlerinde engelli bakım maaşını almayı sağlayacak şekilde tahrifat yaptıkları, bu belgenin noter onaylı suretini çıkartıp katılan kurumdan engelli bakım maaşını alarak kamu kurumuna zararına menfaat temin ettikleri iddia edilen somut olayda; suça konu belgede tahrifat yapılan kısımları, bilgisayar çıktısı olan belgenin tümüne aykırı şekilde ekli olduğu ve yakın yerlerinde bu eğime paralel belge üzerine yapılan tahrifatın fotokopi gölgelerinin bulunduğu, sahteliğin ilgili yerlerce ilk bakışta kolayca anlaşılabilirdiği ve bu hâliyle işgal kabiliyeti taşımadığı ayrıca katılan kurumun denetim imkanının ortadan kaldırılmadığı, nitekim durumun da bu araştırma ve denetim neticesinde ortaya çıktığı dikkate alınarak sanıkların unsurları oluşmayan nitelikli dolandırıcılık suçundan beraatleri yerine yazılı şekilde mahkumiyetlerine hükmedilmesi Kanuna aykırı olup...” Yargıtay, 15. CD, T. 25.02.2020, E. 2017/14533, K. 2020/2766.

⁸¹ KORKMAZ, Fulya: *Dolandırıcılık Suçu*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2020, s. 57. “Hile nitelikli bir yalandır. Yalan belli oranda ağır, yoğun ve ustaca olma, sergileniş açısından mağduru denetleme olanağını ortadan kaldırmalıdır. Kullanılan hile ile mağdur yanılgıya düşürülmeli ve bu yanılgıya sonucu kandırıcı davranışlarla yalanlara inanan mağdur tarafından sanık veya bir başkasına haksız çıkar sağlanmalıdır. Hilenin kandırıcı nitelikte olup olmadığı olaysal olarak değerlendirilmeli, olayın özelliği, mağdurun durumu, fiille olan ilişkisi, kullanılan hilenin şekli, kullanılması gizlenen veya değiştirilen belgenin nitelikleri ayrı ayrı nazara alınmalıdır. O halde hileli davranışın aldatacak nitelikte olması gerekir. Basit bir yalan hileli hareket olarak kabul edilemez. Olaysal olarak değerlendirme, hileli hareketin ne olduğu, mağdur üzerindeki etkisi, kandırabilecek bir hareket olup olmadığı, mağduru iyi niyeti ve güven duygularının suistimal edilip edilmediği araştırılmalıdır.” Yargıtay, 11. CD, T. 05.06.2006, E. 2006/144, K. 2006/5115. Ayrıca bkz. Yargıtay, CGK, T. 19.01.2016, E. 2014/15-722, K. 2016/20; Yargıtay, 15. CD, T. 26.11.2015, E. 2013/17885, K. 2015/31459.

⁸² DÖNMEZER, Sulhi: *Kişilere ve Mala Karşı Cürümler*, 16. Baskı, Beta, İstanbul, 2001 (2001), s. 451; AYDIN, s. 661; SELÇUK, 1982, s. 110, 111.

⁸³ DÖNMEZER, 2001, s. 454.

⁸⁴ ÖNDER, s. 369.

⁸⁵ “...5237 sayılı TCK'nın 157. maddesinde yalnızca hileli davranıştan söz edilmiş olmasına göre, her türlü hileli davranışın dolandırıcılık suçunu oluşturup oluşturmayacağına belirlenmesi gerekmektedir.

Kanun koyucu anılan maddede hilenin tanımını yapmayarak suçun maddi konusunun hareket kısmını oluşturan hileli davranışların nelerden ibaret olduğunu belirtmemiş, bilinçli olarak bu hususu öğreti ve uygulamaya bırakmıştır. Hile, Türk Dili Kurumu sözlüğünde; ‘Birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, dolap, oyun, desise, şeklinde, uygulamadaki yerleşmiş kabule göre ise; ‘Hile nitelikli yalandır. Yalan belli oranda ağır, yoğun ve ustaca olmalı, sergileniş açısından mağduru denetleme olanağını ortadan kaldırmalıdır. Kullanılan hile ile mağdur yanılgıya düşürülmeli ve yanıltma sonucu kandırıcı davranışlarla yalanlara inanan mağdur tarafından sanık veya başkasına haksız çıkar sağlanmalıdır. Hileli davranışın aldatacak nitelikte olması gerekir. Basit bir yalan hileli hareket olarak kabul edilemez.’ biçiminde tanımlanmıştır. Öğretide de hile ile ilgili olarak; ‘Olaylara ilişkin yalan açıklamaların ve sarf edilen sözlerin doğruluğunu kuvvetlendirecek ve böylece muhatabın inceleme eğilimini etkileyebilecek yoğunluk ve güçte olması ve bu bakımdan gerektiğinde bir takım dış hareketler ekleyerek veya böylece var olan halden ve koşullardan yararlanarak, almayacağı bir kararı bir kimseye verdirmek suretiyle onu aldatması, bu suretle başkasının zihin, fikir ve eylemlerinde bir hata meydana getirmesidir...’ Hile, oyun, aldatma, düzen demektir. Objektif olarak hataya düşürücü ve başkasının tasavvuru üzerinde etki doğurucu her davranış hiledir. ...biçiminde tanımları yer verilmiştir. Yerleşmiş uygulamalar ve öğretideki baskın görüşlere göre ortaya konulan ilkeler göz önünde bulundurulduğunda; hile, maddi olmayan yollarla karşısındaki bota, hataya düşüren, düzen, dolap, oyun, entrika ve bunun gibi her türlü eylem olarak kabul edilebilir. Bu eylemler bir gösteriş biçiminde olabileceği gibi, gizli davranışlar olarak da ortaya çıkabilir. Gösterişte, fail sahip bulunmadığı imkânlarla ve sifata sahip olduğunu bildirmekte, gizli davranışta ise kendi durum veya sıfatını gizlemektedir. Ancak sadece yalan söylemek, dolandırıcılık suçunun hile unsuru olarak gerçekleşmesi bakımından yeterli değildir. Kanun koyucu yalanı belirli dış hareketler altında yapıldığı ve kamu düzenini bozacak nitelikte bulunduğu hallerde cezalandırmaktadır. Böyle olunca hukuki işlemlerde, sözleşmelerde bir kişi mücerret yalde söyleyerek diğerini aldatmış bulunuyorsa bu basit şekildeki aldatma, dolandırıcı-

kışta kolaylıkla fark edilebilen basit yalanı hile olarak kabul etmeyen ve nitelikli yalan arayan Yargıtaya göre yalanın ağır, yoğun olması, ustaca sergilenmesi, mağdurun denetleme olanağını (doğru olup olmadığını kurumun kontrolüne/teyidine bağlı olan talepler) ortadan kaldırması gerekmektedir. Failin hilesi basit yalan seviyesinde ise bu yalan mağdurun denetim görevini ve olanağını ortadan kaldırmamışsa suçun unsurları oluşmaz⁸⁶. Buna karşın Yüksek Mahkemenin kaba yalanı hile olarak kabul etmiş olduğu kararlara da rastlanılmaktadır⁸⁷.

Kanaatimizce kamu kurum ve kuruluşları zararına dolandırıcılık suçunun mağdurunun kamu personeli olduğu, bu personelin çoğu kez çeşitli sınav ve elemelerden geçerek buldukları göreve geldikleri, bu personelin büyük oranda yüksek öğrenim gördüğü, mesleki eğitimden geçirildikleri ve bu şekilde kamu tüzel kişiliğini temsile yetkili oldukları ve ayrıca bu personelin bir iş/işlemin yapılması için kendisine teslim edilen bilgi ve belgeleri (otomasyon ve bilgi sistemleri, kolluk kuvvetleri gibi) bazı araçlarla rahatlıkla teyit edebilmesi gibi hususlar hep birlikte düşünüldüğünde basit yalan için öğretide ileri sürülen “her olay kendi özellikleri içinde değerlendirilmeli, bu değerlendirmede olayın özellikleri, failin eylemi, failin evveliyatı, mağdurun eğitim durumu kişisel özellikleri, yaşadığı/yetiştirdiği çevre gibi birçok faktör nazara alınarak karar verilmelidir.” düşüncelerinin TCK m. 158/1-e’de yer alan suç için geçerli olmadığı değerlendirilmektedir. Bir başka söyleyişle kamu kurum ve kuruluşları zararına dolandırıcılık suçunun oluşabilmesi için somut olayda basit yalanı aşan belli bir ağırlığa ulaşmış failin (nitelikli yalan) söz konusu olması iktiza etmektedir.

cılık suçunun oluşumuna yetmeyecektir. Yapılan yalan açıklamaların dolandırıcılık suçunun hileli davranış unsurunu oluşturabilmesi için, bu açıklamaların doğruluğunu kabul ettirebilecek, böylece muhatabın inceleme eğilimini etkisiz bırakabilecek yoğunluk ve güçte olması ve gerektiğinde yalana bir takım dış hareketlerin eklenmiş bulunması gerekir. Failin davranışlarının hileli olup olmadığının belirlenmesi noktasında öğretide şu görüşlere de yer verilmiştir: ‘Hangi hareketin aldatmaya elverişli olduğu somut olaya göre ve mağdurun içinde bulunduğu duruma göre belirlenmelidir. Bu konuda önceden bir kriter oluşturmak olanaklı değildir.’ ... ‘Hileli davranışın anlamı birtakım sahte, suni hareketler ile gerçeğin çarpıtılması, gizlenmesi ve saklanmasıdır.’ ... ‘Hilenin, mağduru hataya sürükleyecek nitelikte olması yeterlidir; ortalama bir insanı hataya sürükleyecek nitelikte olması aranmaz. Bu nedenle, davranışın hile teşkil edip etmediği muhataba ve olaya göre değerlendirilmelidir.’ ... ‘Esasen, hangi davranışların hileli olup olmadığı konusunda genel bir kural koymak oldukça zor olmakla birlikte, bu konuda olaysal olarak değerlendirme yapılmalı, olayın özelliği, mağdurun durumu, fiille olan ilişkisi, kullanılmışsa gizlenen veya değiştirilen belgenin nitelikleri ayrı ayrı nazara alınmak suretiyle sonuca ulaşılmalıdır.’” Yargıtay, CGK, 17.09.2019, E. 2018/536, K. 2019/538; “...Somut olayda, sanığın tanzim ettiği sahte polis kimliğinin aldatıcılık özelliği bulunmadığı ve karşı tarafın denetim imkânının elinden alınmadığı, bu şekilde otobüs şoförünün yaptığı denetim ile belgenin sahteliğini tespit ederek sanığın haksız menfaat temin etmesini engellediği, böylelikle, sanığın denetim imkânını ortadan kaldıracak mahiyette hileli bir eyleminin bulunmadığı anlaşıldığından, suçun kanuni unsurlarının oluşmadığı ve sanığın beraatine hükmedilmesi gerektiği gözetilmeksizin, yazılı şekilde mahkûmiyet hükmü kurulması yasaya aykırıdır” Yargıtay, 15. CD, T. 06.11.2018, E. 2016/3622, K. 2018/7662; “...Sanığın, katılan adına kayıtlı ... İlçesi ... Köyü 105 parsel (eski 1158 parsel) sayılı taşınmazını 01.01.2010-31.12.2015 tarihleri arasında kiraladığını gösterir suça konu sahte ortaklık sözleşmesini kullanarak destek primi almak için 2010 yılında ... Odası Başkanlığı’na müraacaat ettiği, bu sahte belgeye istinaden 576.TL dane mısır fark ödemesi desteklemesi ve 67,5.TL mazot gübre desteklemesi primi ödemek suretiyle kurum zararına sebebiyet verdiği, bu surette sanığın nitelikli dolandırıcılık suçunu işlediği iddia ve kabul olunan somut olayda, doğruдан gelir desteği alınan taşınmazın daha öncesinden sanık tarafından katılanın annesi ve taşınmazın önceki maliki olan olan tanık Gülten’den kiralatılmış olması, bu hususun tanık tarafından doğrulanmış olması, kovuşturma aşamasında alınan 06.11.2015 tarihli bilirkişi raporunda 21.08.2010 tarihinde kaydedilmiş olan mevcut görüntülerin kesin karar vermek için yeterli olmadığından beyan edilmiş olması, ayrıca İlçe Tarım Müdürlüğü’nün sanık tarafından doldurulan formdaki bilgilerin doğruluğunu araştırma, yerinde tespit etme ve sonucuna göre prim desteğinden kişiyi faydalandırma veya faydalandırmama görevlerinin bulunup, sanığın İlçe Tarım Müdürlüğü’nün denetleme olanağını ortadan kaldırarak hileli herhangi bir davranışının bulunmadığı hususları birlikte değerlendirildiğinde sanığın suç işleme kastıyla hareket ettiğine dair delil elde edilemediği, bu nedenle nitelikli dolandırıcılık suçunun yasal unsurlarının oluşmadığı anlaşılmakla, sanık hakkında atılı suçtan beraati yerine mahkûmiyetine hükmedilmesi...” Yargıtay, 11. CD, T. 25.11.2021, E. 2021/25254, K. 2021/10822. Ayrıca bkz. Yargıtay, CGK, T. 02.04.2013, E. 2012/6-1556, K. 2013/109; Yargıtay, 15. CD, T. 02.04.2013, E. 2012/22187, K. 2013/1878.

⁸⁶ “Somut olayda; sanık ...’nın, Kozan İlçesi ... Köyü ve ... numaralı parselde bahçesinin bulunduğu, 2004-2009 yılları arasında, bu yıllar da dâhil olmak üzere, her yıl 54 ve 97 parselde buğday ve mısır ektiğini beyan ederek arazi bilgileri formu düzenlediği ve muhtar ve aza-ya onaylattığı ve hazineden hububat destekleme ödemesi aldığı, Kozan İlçe Tarıma bağlı ekipçe 12/01/2009 tarihli tespit tutanağına göre şüphelinin kullandığı ... Köyü ... numaralı parselde 8-9 yaşlarında narenciye ekili olduğu, gerisinin tarla olduğu, 97 numaralı parselde 60-70 yaşlarında narenciye ekili olduğunun tespit edildiği, sanığın savunmasında suçlamayı kabul etmediği, ancak; kurum zararını giderdiği, arazi bilgileri formunun sunulduğu İlçe Tarım Müdürlüğü’nün bu formdaki bilgilerin doğruluğunu araştırma, yerinde tespit etme ve sonucuna göre hareket etme, başka bir deyişle kendi tespitlerine göre prim desteğinden faydalandırma veya faydalandırmama yetkilerinin bulunduğu, katılan kamu kurumunun bu araştırma yükümlülüğünün bulunması sebebiyle yapılacak araştırma sonucunda sanığın beyan ettiği bir kısım parsellerde gerçekte desteğe tabii ürünün yetiştirilmediğinin ortaya çıkarılması mümkün olduğuna göre, sanığın sunduğu arazi bilgileri formunun aldatma yeteneğinin bulunmadığı,” Yargıtay, 15. CD, T. 22.01.2014, E. 2012/14700, K. 2014/832.

⁸⁷ “Sanık adına ... Şubesinde 250 TL havale geldiği, sanığın bu havaleyi almak için ...şubesine müraacaat ettiği ve 250 TL’yi aldığı, daha sonra Pt çalışanının ... adına ...’dan da 660 TL havale geldiğini gördüğü ve sanığa başka bir yerden havale gelip gelmeyeceğini sorması üzerine sanığın geleceğini beyan ederek ve isim benzerliğinden istifade edip yalan beyanda bulunarak parayı aldığı iddia edildiği olayda; sanığın eyleminin dolandırıcılık suçunu oluşturduğuna ilişkin mahkemenin kabulünde isabetsizlik görülmemiştir.” Yargıtay, 15. CD, T. 13.10.2016, E. 2016/1683, K. 2016/7651.

ccc. Susmanın “Hileli Davranış” Teşkil Edip Etmediği Sorunu

Kamu kurum ve kuruluşları zararına dolandırıcılık suçu ihmal yoluyla da irtikâp olunabilir⁸⁸. Nitekim öğretide dolandırıcılık suçunun beyan suçu olmadığı ve dolayısıyla hilenin mutlaka sarih veya zımnî bir beyanla ortaya konmasının gerekmediği ifade edilmiştir⁸⁹. TCK m. 157'nin gerekçesinde de ihmalen bu suçun irtikâp olunabileceği belirtilmiştir⁹⁰. Söz konusu ihmali davranışın icrai davranışa eş değer olması suçun teşekkülü için elzemdır. Öte yandan TCK'da sadece kasten öldürme, kasten yaralama ve işkence suçlarının ihmali hareketle işlenebileceğine açıkça yer verildiği için TCK m. 157'nin gerekçesindeki açıklama, öğretideki tartışmaları sonlandırmaya yetmemiştir. Öğretide hâkim olan düşünce, failin karşı tarafı bilgilendirmek konusunda yükümlülüğü varsa bu yükümlülüğü yerinde getirmede hile unsurunun gerçekleşeceğini yönünde iken⁹¹, susmayı hiçbir şekilde hile olarak kabul etmeyen yazarlara göre konuşma yükümlülüğü altında bulunan birinin susması dolandırıcılık suçunu oluşturabilirse de -ihmalî hareketin hangi koşullarda icrai harekete eş değer sayılacağına ilişkin herhangi bir kanunî düzenleme olmadığından- bu durumdaki kişiyi cezalandırmak kanunilik ilkesi ile bağdaşmayacaktır⁹².

Yukarıda da ifade edildiği üzere, susmanın hile kabul edilip edilmeyeceği tartışmalı olup bu hususta failin kanundan veya sözleşmeden kaynaklanan aydınlatma yükümlülüğü (dürüstlük kuralı) olup olmadığına ve failin susmasının mağduru hataya düşürme/mevcut hatasını sürdürme bakımından elverişli olup olmadığına bakmak gerektiği ifade edilmiştir⁹³. Katılmadığımız bir düşünceye göre bazı durumlarda failin susması hile olarak kabul edilebilir. Susma veyahut doğru bilgiyi vermektan imtina etme gibi ihmali davranıştan failin sorumlu tutulabilmesi için muhatabını/mağduru bilgilendirmek konusunda failin yükümlülüğünün bulunması, bunun içinse kişinin muayyen bir davranışta bulunmak konusunda kanundan, hukukî ilişkiden veya sözleşmeden kaynaklanan bir mükellefiyetinin olması icap eder⁹⁴. Susma hile olarak kabul edilecekse bunun manevî unsur, konu, netice ve illiyet bağı yani suçun unsurları bakımından dolandırıcılık suçunun tipikliğine uygun olması elzemdır⁹⁵.

Kanaatimizce konuşma yükümlülüğü altında bulunan birinin susmasının dolandırıcılık suçunu oluşturacağı düşünülse de bu durumdaki kişiyi cezalandırmak kanunilik ilkesi ile bağdaşmaz. Zira kanunî tarifte ihmali hareketin hangi koşullarda icrai harekete eş değer sayılacağına ilişkin herhangi bir düzenleme yoktur. İhmalen irtikâp olunabilecek suçlar TCK'da tek tek sayılmıştır. Bunlar; kasten öldürme, kasten yaralama ve işkence suçlarıdır. Kanunilik ilkesine aykırı olacak biçimde ihmalen işlenebilecek suçların sayısının genişletilmesi kabul edilemez. Nitekim Yargıtay yeniden evlenip durumunu yetkili mercilere bildirmeyen ve bu şekilde dul aylığı almaya devam eden failin eylemini dolandırıcılık olarak kabul etmemiştir. Yüksek Mahkemeye göre failin susması hileli davranış teşkil etmemektedir⁹⁶. Benzer biçimde, Sosyal Güvenlik Kurumundan yetim maaşı alabilmek için muvazaalı boşanma

⁸⁸ SOYASLAN, s. 443; TEZCAN / ERDEM / ÖNOK, s. 882; KOCA / ÜZÜLMEZ, s. 814. Aksi yönde bkz. KORKMAZ, s. 112.

⁸⁹ MERAN, s. 89. Karşı yönde bkz. ÖZGENÇ, 2002, s. 23; KOCA / ÜZÜLMEZ, s. 814.

⁹⁰ “...hile icrai bir davranışla gerçekleştirilebileceği gibi karşı tarafın içine düştüğü hatadan, bir konuda yanlış bilgi sahibi olmasından yararlanarak da yani ihmali davranışla da gerçekleştirilebilir. Ancak, bu durumda kişinin hataya düşen karşı tarafı bilgilendirmek konusunda yükümlülüğü olması gerekir. Hataya düşen kişi ile hukukî ilişkide bulunulan durumlarda böyle bir yükümlülük vardır. Ayrıca muhatabın belli bir husustaki hatası karşısında kişinin ihmali davranışının örneğin susmasının bir beyan, açıklama değerini taşıması gerekir.” Yargıtay, 23. CD, T. 16.04.2015, E. 2015/1470, K. 2015/702.

⁹¹ CENTEL / ZAFER / ÇAKMUT, s. 474; KOCA / ÜZÜLMEZ, s. 814; AKBULUT, s. 283; ÖZGENÇ, 2002, s. 23-24; PEDRAZZI, Cesare: *Inganno Ed Errore Nei Delitti Contro Il Patrimonio*, Giuffrè Editore, Milano, 1955, s. 202'den aktaran KORKMAZ, s. 51; AYDIN, s. 662.

⁹² TEZCAN / ERDEM / ÖNOK, s. 879; ÖZBEK / DOĞAN / BACAKSIZ, s. 713; YAŞAR / GÖKCAN / ARTUÇ, s. 5075; BİLEN, s. 131; KORKMAZ, s. 53; DÖNMEZER, 2001, s. 454; MANTOVANI, *Delitti Contro Il Patrimonio*, s. 207'den aktaran KORKMAZ, s. 51.

⁹³ BAŞBÜYÜK, s. 93.

⁹⁴ “...kişinin hataya düşen tarafı bilgilendirmek konusunda yükümlülüğünün olması gerekir. Hataya düşen kişi ile hukukî ilişkide bulunulan durumlarda böyle bir yükümlülük vardır”. Bkz. ÖZGENÇ, 2017, s. 372.

⁹⁵ BAŞBÜYÜK, s. 93.

⁹⁶ “Kendisi de katılan kurumdant emekli aylığı alan sanığın ... Belediyesinden emekli olan eşi O.'ın 08.04.1995 tarihinde ölmesi üzerine katılan kuruma yaptığı müracaatı sonucunda 01.06.1995 tarihinden itibaren eşinden dolayı dul aylığı almaya başlaması, sanığın

sonrası eski eşiyle birlikte yaşayanların durumu da bu kabildendir⁹⁷. Yargıtayın, ailesinin sosyal güvencesinden yararlanmak için eşinden resmî olarak boşanmış olmasına rağmen birlikte yaşamaya devam eden kişinin fiilinin nitelikli dolandırıcılık suçu oluşturduğuna dair eski görüşünden, bu nevi fiillerin Kanun'da suç olarak tanımlanmadığı gibi gerekçelerle, döndüğü görülmektedir⁹⁸. Öğretide bahse konu olayların kanuna karşı hile olarak değerlendirilmesi gerektiği yönünde de görüşler mevcuttur⁹⁹.

bb. Hileli Davranışlarla Mağdurun Aldatılmış Olması

Suçun oluşması için failin yaptığı hile/desiselerle mağduru aldatmış olması elzemdir. Hilenin aldatıcılık karakteri kişilerin irade özgürlüğünü etkilemekte mağdur/mağdurların iradesi körelmekte ve bu suretle maddi dünyadaki hakikatle mağdurun zihnindeki örüntü birbirleriyle uyuşmamaktadır. Ezcümle, fail yapmış olduğu hile ile mağdurun iradesini sakatlamaktadır¹⁰⁰.

Mağdurun hataya düşürülmesi, mağdurda mevcut olan hatayı kuvvetlendirmek veyahut mağdurun hatasını fırsat bilmek ve ona doğru bilgiyi vermemek şeklinde gerçekleşebilir¹⁰¹. Somut olayda fail mağdurun hatasından faydalanmışsa ve mağdurun aldanmasına failin ilave bir katkısı yoksa dolandırıcılık suçundan bahsetmek doğru olmaz¹⁰². Başka bir söyleyişle, fail herhangi bir hile veya desiseye başvurmadan salt mağdurun içinde olduğu hatadan istifa etmişse dolandırıcılık suçu söz konusu değildir¹⁰³. Gerçekten de bu nevi vakalar bakımından öğretideki ağırlıklı görüş, TCK m 157'deki "aldatmak" ifadesinin mağdurun hatasını devam ettirecek şekilde failin eylemlerini kapsadığı, salt mağdurun hatasından faydalanmanın bu suçu oluşturmayacağı yönündedir¹⁰⁴. Benzer biçimde, mukayeseli

31.10.1997 tarihinde yeniden resmen evlenmesine karşın evlendiğini katılan kuruma bildirmeyerek bu tarihten sonra da ölen sigortalı eşinden dolayı aylık almaya devam etmesi, aylığının başlatılan idari soruşturma sırasında 31.03.2006 tarihinde kesilerek kendisine yersiz olarak ödenen 23.299,35 Liranın geri istenmesi şeklinde gerçekleşen olayda, kanuni düzenlemelere uygun olarak ölen eşinden dolayı bağlanan dul aylığını almakta olan sanığın yeniden resmen evlenmesine karşın, nüfus kayıtlarına resmî olarak işlenen bu hususu katılan kuruma bildirmeyerek aylık almaya devam etmesi eylemi hileli davranış olarak kabul edilemeyeceğinden dolandırıcılık suçunun unsurları oluşmamıştır." Yargıtay, CGK, T. 03.12.2013, E. 2013/15-510, K. 2013/579. Yüksek Mahkeme'nin aksi yönde verdiği kararlar da bulunduğu benzer olaylarda yeknesak bir tutum takındığını söylemek zordur: "Sanığın, kendisi ile birlikte yaşayan ve katılan kurumdan emekli maaşı alan kayınvalidesi Nazife'nin maaşını çekebilmek için 21/12/1992 tarihinde noterden vekaletname aldığı, Nazife'nin 1993 yılı Ekim ayında ölmesine rağmen, bu ölüm olayının Nüfus Müdürlüğü'ne ve diğer resmi mercilere bildirilmemesi nedeni ile emekli maaşının banka hesabına yatırılmaya devam edildiği, sanığında suç tarihine kadar, bu ölüm olayını bildirmeyerek, toplam 75.911,57 TL emekli maaşını çektiği, sanığın bu surette hileli eylemlerle haksız menfaat temin ettiği, sanığın ikrar içeren savunması, tannik beyanları, fethi kabir tutanağı, Adli Tıp Kurumu raporu ve tüm dosya kapsamından anlaşıldığından, sanık hakkında nitelikli dolandırıcılık suçundan verilen mahkumiyet hükmünde her hangi bir isabetsizlik görülmemiştir." Yargıtay, 15. CD, T. 06.11.2018, E. 2016/3044, K. 2018/7677.

⁹⁷ 5510 sayılı Kanun m. 56/2: "Eşinden boşandığı halde, boşandığı eşiyle fiilen birlikte yaşadığı belirlenen eş ve çocukların, bağlanmış olan gelir ve aylıkları kesilir. Bu kişilere ödenmiş olan tutarlar, 96 ncı madde hükümlerine göre geri alınır."

⁹⁸ "Sanıkların resmî nikahlı olarak evliken, sanık ...'nin vefat eden babasından kalan sigorta maaşını alabilmek için 11/07/2002 tarihinde muvazaalı olarak boşandıkları, 23/05/2011 de yapılan kolluk araştırmasında aynı evde birlikte yaşamaya devam ettiklerinin tespit edildiği, bu suretle SGK'dan maaş almak suretiyle haksız menfaat temin ederek kamu kurum ve kuruluşlarına zararına dolandırıcılık suçlarını işledikleri iddia edilen olayda; dosya kapsamından, sanıkların mahkeme tarafından geçerli bir kararla boşanmasından sonra eşlerin bir arada yaşamasını engelleyen, birlikte yaşamının suç olduğuna dair kanuni düzenlemenin bulunmaması karşısında eşlerin bir arada yaşamasının boşanmanın maaş almak amacıyla yapıldığının ve hileli davranışın kanıtı olamayacağı, nitekim 5510 sayılı Kanun'un 56. maddesinde bu durumu tespit edilen kimselerin gelir ve aylığının kesileceği ve ödenmiş tutarın geri alınacağı belirtilmiştir." Yargıtay, 15. CD, T. 19.06.2019, E. 2018/3911, K. 2019/6893. Buna karşın, Alman Ceza Kanunu'nun (StGB) kamudan sübvansane almak için yapılan dolandırıcılık suçunu düzenleyen 264. maddesinde kamudan destek almak için kişinin eksik beyanda bulunması, önemli konular hakkında susması suç olarak kabul edilmiştir. Failin aktif hile hareketinin bulunmadığı bu hallerde dolandırıcılık suçundan failin sorumlu tutulmaması için gönüllü ve ciddi bir biçimde sübvansiyonun verilmesini engellemeye çalışmış olması aranmaktadır. YENİSEY, Feridun / PLAGEMANN, Gottfried: *Alman Ceza Kanunu (StGB)*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 380-382.

⁹⁹ Bu düşünceye göre fail/failler, 5510 sayılı Kanun, m. 34/1-b, (3)'de yer alan "ölen sigortalının, yaşları ne olursa olsun evli olmayan, evli olmakla beraber sonradan boşanan veya dul kalan kızlarına..." aylık bağlanacağı hükmünden istifade edebilmek adına bir yasal statüden başka bir statüye geçmektedirler. Fail/faillerin maddi bir olayı gerçekmiş gibi göstermeye yönelik herhangi bir davranışları yoktur ve muhataptan maddi bir olayı gizlemeye yönelik hareketleri söz konusu değildir. Kaldı ki fail/faillerin hareketleri kamu idaresine karşı olmayıp tüm hukuk düzenine karşıdır. Bkz. BAŞBÜYÜK, s. 42. Karşı yönde bkz. BİLEN, s. 219.

¹⁰⁰ PARLAR, s. 22.

¹⁰¹ S/S-CRAMET / PERON (27), &263, kn. 18'den aktaran KOCA / ÜZÜLMEZ, s. 811.

¹⁰² CENTEL / ZAFER / ÇAKMUT, s. 499; ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞSIZ, s. 716; KORKMAZ, s. 54.

¹⁰³ TEZCAN / ERDEM / ÖNOK, s. 879.

¹⁰⁴ ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞSIZ, s. 716; CENTEL / ZAFER / ÇAKMUT, s. 499; KOCA / ÜZÜLMEZ, s. 811; BİLEN, s. 144, 145.

hukukta dolandırıcılık suçu bakımından “*var olan hatadan yararlanma*” şeklinde kanunlarda açıkça düzenlemeye yer verildiği, böyle bir unsura yer vermeyen TCK m. 157 hükmü ile mağdurun hatasından yararlanma şeklindeki eylemin dolandırıcılık suçu olarak cezalandırılmanın mümkün olmayacağı ileri sürülmüştür¹⁰⁵. Eşi çalıştığı hâlde çalıştığı kurumdan aile yardımı ödeneği alan kişinin durumu buna örnek olarak verilebilir. Somut olayda kişi, eşinin çalıştığını kurumuna beyan etmesine rağmen tahakkuk memuru bu beyanı gözden kaçırmış ve her ay kişiye aile yardımı tahakkuk ettirmiştir. Keza Yargıtay da failin hileli davranışlarının olmadığı somut olayda suçun unsurlarının oluşmadığı kanaatinde¹⁰⁶. Yargıtaya göre vefat eden yakınlarının yaşlılık veya emeklilik aylıklarının bankadan alınmaya devam edilmesi durumunda salt ölüm hadisesinin gizlenmesi hile olarak değerlendirilmeyecek, failin banka personelini aldatmaya matuf ilave davranışlarının varlığı aranacaktır¹⁰⁷.

Bir düşünceye göre mağdurun kontrol yükümlülüğünün olması veyahut kurumsal araştırma olanaklarına sahip olması karşısında failin hileli hareketi denetim olanağını ortadan kaldırmasa bile bu suç oluşur. Çünkü failin hareketi ile mağdur hataya düşmüş ve kurumun malvarlığını azaltan bir tasarrufta bulunmuştur. Hatanın kaynağı kontrolün hiç yapılmaması/eksik yapılması değil, failin hileli hareketidir¹⁰⁸.

Mağdurun salt bilgisizliği hata olarak değerlendirilmez. Başka bir ifade ile mağdurun hatası somut bir duruma ilişkin olmalıdır. Belediyeye ait feribotta biletsiz olarak seyahat eden yolcudan haberdar olmayan görevlinin durumu buna örnek olarak verilebilir. Somut olayda biletsiz yolcunun görevliye karşı hileli bir davranışı söz konusu olmadığından görevlinin biletsiz yolcudan haberdar olmaması TCK m. 157 anlamında “hata” olarak kabul edilemez¹⁰⁹.

Aldatılan kişi/mağdur fail tarafından öne sürülen olguları gerçek sanarak hareket etmelidir. Ayrıca mağdurun davranışı ile failin suç teşkil eden hareketleri arasında illiyet bağının varlığı şarttır¹¹⁰.

cc. Zararın Meydana Gelmesi ve Failin Haksız Menfaat Sağlaması

Menfaati/yararı fail bizzat elde edebileceği gibi bir üçüncü kişi de elde etmiş olabilir. TCK m. 158/1-e’de zararın haksız olması gerektiği hususu bulunmamakla beraber, öğretilerde bu suçun oluşumu için failin/üçüncü kişinin iktisap ettiği menfaatin haksız olmasının şart olduğu ifade edilmiştir¹¹¹.

¹⁰⁵ TOROSLU, s. 180.

¹⁰⁶ “...Sanığın, *Burhaniye Ceza İnfaz Kurumunda 27/09/2002 -15/11/2011 tarihleri arasında doktor olarak görev yaptığı sürede kurumuna eşinin çalışmadığını beyan ederek toplam 7.688,78 TL aile yardımı ve ayrıca görevden ayrılırken düzenlenen sürekli görev yolluğu bordrosunda eşini de beyan etmesi nedeniyle toplam 378,50 TL aldığı, SGK’dan yapılan araştırmada sanığın eşinin 2421 gün sigortalı olarak çalıştığına dair sigortalı çalışma kaydı bulunduğu tespit edildiği, bu suretle sanığın üzerine atılı kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık suçunu işlediği iddia edilen olayda; sanik savunması, katılan kurum belgeleri, tanıklar beyanları, tutanaklar ile dosya kapsamından, sanığın göreve başladığında eşinin bu tarihte çalışmadığından verdiği beyannamenin bu yönde olduğu, eşinin daha sonra dönem dönem çalıştığı, sigorta primlerinin yatırıldığı, eşinin işe başladığında yeniden beyanname vermediği, ancak eş, çocuk, çalışma hususlarının basit bir araştırma ile tespit edilebileceği, sanığın hileli davranışının olmadığı, sanığın beyanname vermesi ve bildirimde bulunmasının görev yaptığı kurumun denetleme yükümlülüğünü ortadan kaldırmadığı gerekçesiyle sanığın üzerine atılı eylemin suç olarak tanımlanmadığına yönelik mahkemece verilen beraat hükmünde bir isabetsizlik görülmemiştir.” Yargıtay, 15. CD, T. 21.04.2021, E. 2017/34667, K. 2021/4671.*

¹⁰⁷ Yargıtay, 11. CD, T. 24.06.2010, E, K. 16131/7284; “Somut olayda; Fikir ve eylem birliği içinde hareket eden sanıklardan Hüseyin’in, gerçekte 10/11/2007 tarihinde vefat etmiş olan annesi Name’nin (1936 doğumlu) ölümünü resmi mercilere bildirmeyip, adli emanete alınan imza yerine geçen mührünü de kullanarak Ziraat Bankası Kumlu şubesi görevlilerine (Name’nin sağlığında yapılan benzer uygulamaların verdiği rahatlıktan yararlanarak) “...yaşlı, gözleri görmeyen, yürüyemeyen annem arabada oturuyor...” deyip, karısı-sanık Nurcan’ı kıyafet değişiklikleriyle “annesi gibi gösterip” ödeme makbuzlarına (06/12/2007 ve 05/03/2008 tarihli) mühür ve parmak izi basılmasını sağlayıp toplamda 1.485 TL dul-yetim maaşlarını alarak haksız yarar sağlamaları eylemlerinin “Nitelikli dolandırıcılık” suçunu oluşturduğunu takdir eden mahkemenin kabul ve uygulamasında ... bir isabetsizlik görülmemiştir.” Yargıtay, 15. CD, T. 05.02.2015, E. 2013/7631, K. 2015/4688.

¹⁰⁸ BAŞBÜYÜK, s. 200.

¹⁰⁹ TRONDLE / FISCHER, StGB, § 263, Kn: 34’ten aktaran BAŞBÜYÜK, s. 181.

¹¹⁰ WESSEL / HETTINGER, BT/II&13, no 508’den aktaran TEZCAN / ERDEM / ÖNOK, s. 755.

¹¹¹ TEZCAN / ERDEM / ÖNOK, s. 892; CENTEL / ZAFER / ÇAKMUT, s. 512; HAFIZOĞULLARI / ÖZEN, s. 408. Haklı bir yararın iktisapı ile de dolandırıcılık suçunun oluşacağı ve fakat “alacağı tahsil amacıyla dolandırıcılık” (TCK m. 159) hükümlerinin gündeme geleceği yönünde bkz. AYDIN, s. 669.

Kamu kurum ve kuruluşları zararına dolandırıcılık suçu kanuni tarifte zarar suçu olarak formüle edilmiştir. Zarar mutlaka bir malvarlığına (emval/mamelek) ilişkin olmalıdır. Kârdan yoksun kalma da zarar olarak kabul edilir. Yine ziyetlik de malvarlığına ilişkin haklar kapsamında kabul görmektedir¹¹². Zarar muayyen olmalıdır. Zararın az ya da çok olması bu suçun oluşumu bakımından önemsizdir¹¹³.

Suç tamamlandıktan sonra, failin zararı tazmin etmesi hâlinde suçun varlığı devam etmekle birlikte TCK m. 168'deki etkin pişmanlık hükümleri gündeme gelebilir. Yine Yargıtay, önceden doğmuş olan bir borçtan dolayı failin hile ve desiseler yapması biçiminde gerçekleşen olayda, menfaat evvelinden alındığı için, suçun unsurlarının oluşmadığına karar vermiştir¹¹⁴.

Sadece haksız bir yararın temini bu suçu oluşturmaz. Muhatabın veyahut hileye maruz kalanın ya da üçüncü bir kişinin malvarlığında zararın meydana gelmesi gerekir¹¹⁵. Yargıtay ve bir kısım yazarlara göre somut olayda mağdurun zarara uğramasına karşın fail herhangi bir mal varlığı elde edememişse de suçun unsurları gerçekleşmiştir¹¹⁶. Yine Yargıtaya göre suçun konusu, sağlık hizmetleri gibi devletin karşılamakla mükellef olduğu bir şey olduğu durumlarda, kamu zararı oluşmadığından, bu suç oluşmaz¹¹⁷.

Basit dolandırıcılık suçunda zararın mağdura ya da bir başkasına ait olması önemsiz olsa da¹¹⁸ kamu kurum ve kuruluşları zararına dolandırıcılık suçunda zararın muhakkak kamu kurumu veya kamu idaresine ait olması icap eder. Söz gelimi kamu görevlisi fail yabancı dil sınavında kendisi yerine başkasını sınava sokmuş, bu hile neticesinde maaşına her ay yabancı dil tazminatı yatmışsa, zarar husule geldiği için, kamu kurum kuruluşları ve zararına dolandırıcılık suçunun unsurları oluşacaktır. Yine başka birini sınava sokarak almış olduğu yabancı dil puanı ile üniversitede lisans üstü eğitime başlayan veya bu puanla akademik kadro veya unvan alan failin eylemi, resmî belgede sahtecilik gibi suçlara vücut verse de kamu kurum ve kuruluşları zararına dolandırıcılık suçunun unsurlarının oluşup oluşmadığı somut olayda herhangi bir kamu zararının meydana gelip gelmemesine bağlıdır. Sahte diploma ile üniversitenin doçent kadrosuna atanan ya da sahte lisans diploması ile bir devlet hastanesinde tıp doktoru olarak çalışıp maaş, akademik teşvik, ders ücreti, döner sermaye ödemesi vs. alan failerin durumu bu kabildendir¹¹⁹.

Yukarıda da belirtildiği üzere hile ile mağdurun hataya düşmesi ve hata ile mağdurun tasarrufu arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Mağdur failin hareketi olmasa da yine de malvarlığında azalmaya

¹¹² TRONDLE / FISCHER, & 263 no. 27a'dan aktaran TEZCAN / ERDEM / ÖNOK, s. 893.

¹¹³ AYDIN, s. 668.

¹¹⁴ Yargıtay, CGK, T. 12.10.2004, E. 2004/11-150, K. 2004/192.

¹¹⁵ "...İnşaatlarda çalışan sanığın 18.06.2007 günü çalışırken elini yaralaması üzerine kardeşi H. Ç.'a ait ve Diyardin Kaymakamlığı tarafından düzenlenen 02.03.2005 tarihli Yeşilkart ile 9. F. Acil Servisine başvurduğu, kendisini H. Ç. olarak tanıttığı ve tedavi olduğu, aynı gün hastane doktorunca düzenlenen adli bildirim raporunun polis tarafından kendisine teslimi sırasında sağlık Karnesindeki fotoğraf ile üzerinde bulunan nüfus cüzdanındaki fotoğrafların birbirine benzemediğinin anlaşılması üzerine ortaya çıkan olayda, Yaralının tedavisi ile ilgili olarak acil sağlık hizmet bedellerinin alınmayacağı ve bu nedenle herhangi bir zararın söz konusu olmayacağı anlaşılmalı, sanığa yüklenen dolandırıcılık suçunun unsurları bakımından oluşmadığı nazara alınarak beraatine karar verilmesi gerekmektedir yazılı şekilde mahkumiyetine hükmedilmesi, Bozmayı gerektirmiştir..." Yargıtay, 15. CD, T. 17.12.2014, E. 2013/5199, K. 2014/21477.

¹¹⁶ CENTEL / ZAFER / ÇAKMUT, s. 465. Yargıtay, CGK, T. 17.03.1998, E. 6, K. 29-99.

¹¹⁷ Öğretide bu tip vakalarda zorunluluk hâlinin de gündeme gelebileceği ileri sürülmüştür. Bkz. AYDIN, s. 669.

¹¹⁸ ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞIZ, s. 697.

¹¹⁹ "Sanığın, ... Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Matematik bölümü öğrencisi iken, 10/03/2009 tarihinde fakülte ile ilişkisinin kesildiği halde, adı geçen üniversiteden verilmiş gibi sahte geçici mezuniyet belgesi düzenleyip ya da düzenleterek, bu mezuniyet belgesini kullanmak suretiyle İzmir ili Konak ilçesinde bulunan ... İlköğretim Okulu'nda 03/03/2011-23/05/2011 tarihleri arasında ücretli öğretmen olarak görev yaptığı, sanığa bu dönemde toplam 1.806,22 TL ücret ödendiği anlaşılmalı; eylemin TCK'nun 158/1-e maddesinde düzenlenen kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık suçunu oluşturduğunu takdir eden mahkemenin kabul ve uygulamasında bir isabetsizlik görülmemiştir." Yargıtay, 15. CD, T. 15.05.2019, E. 2017/4062, K. 2019/5582; "Esasında ortaokul mezunu olan sanığın, dini eğitim aldığı, eğitim durumu uygun olmadığı için memuriyete atanmadığı, açık kimliği tespit edilemeyen Adem isimli kişinin yardımıyla temin ettiği ... Fakültesi İlahiyat ön lisans sahte diplomasını kullanarak imam hatiplik için müracaatta bulunduğu, .../... Köyü cami imam hatibi olarak atandığı ve 2011 yılı şubat ayından 2011 yılı aralık ayına kadar görev yaptığı, kendisi için maaş ve emekli kesenekleri olmak üzere toplam 24.307,17 TL'nin ödendiği anlaşıldığından kamu kurumuna karşı dolandırıcılık suçunun oluştuğuna yönelik kabulde bir isabetsizlik görülmemiştir." Yargıtay, 23. CD, T. 13.06.2016, E. 2015/8954, K. 2016/7626.

yol açan hareketi gerçekleştirecekti denilebilirse herhangi bir illiyet bağından söz edilemez. Bir düşünceye göre mağdurun, failin hareketi olmasa yine malvarlığında azalmaya yol açan hareketi gerçekleştirecek olması nedensellik bağıını ortadan kaldırmaz. Bu argüman bir faraziye olup böyle bir faraziye ne hileli hareketi ne de mağdurun hatasını ortadan kaldırır¹²⁰.

2. Manevi Unsur

Kamu kurumları ve kamu idareleri zararına dolandırıcılık suçunun manevi unsuru genel kasttır. Failin, irtikâp ettiği filin hile teşkil ettiğini ve bunun aldatıcı nitelikte olması gerektiğini bilmesi iktiza eder. Yine failin hileli davranışı sebebiyle kendisi veya bir başka üçüncü kişinin malvarlığında haksız bir artma meydana gelmesine mukabil, kamu kurum ve kuruluşunun malvarlığında azalma meydana geleceğini bilmesi ve istemesi icap eder. Nitekim bu hususlara gerekçede de yer verildiği görülmektedir¹²¹.

Failin kastının hile, hile sonucu zarar oluşması, kamu malının hukuka aykırı olarak temin edilmesi ve suçun konusunun kamuya ait malvarlığı olması gibi suçun bütün unsurlarını kapsaması gerekir. Ayrıca failin hile yaptığı ve aldattığı kişinin kamu personeli olduğunu ve bu personelin kamu malı üzerinde tasarruf yetkisi bulunduğunu bilmesi icap etmektedir. Aksi durumda *tipiklik hatası* söz konusu olacaktır. Tipiklik hatası failin suçun maddi unsurlarında, nitelikli hâllerinde veya hukuka uygunluk hâllerinde hataya düşmesidir. Fail TCK'nın 30. maddesinin birinci fıkrası uyarınca bu hatasından yaralanacak ve fakat şartları oluşmuşsa suçun basit hâlden sorumlu tutulacaktır¹²².

Bu suç olası kastla da işlenebilir¹²³. Sonradan ortaya çıkan kast bu suça vücut vermez¹²⁴.

D. Suçun Özel Görünüş Şekilleri

1. Teşebbüs

Fail işlemeyi kastettiği suçu elverişi hareketlerle doğrudan doğruya ika etmeye başlayıp da elinde olmayan nedenlerle suçu tamamlayamaz ise teşebbüs hükümleri gündeme gelecektir (TCK m. 35). Fakat failin bu aşamaya kadar yaptığı fiiller başka bir suça neden olursa sadece bunlardan sorumludur. Failin sahte reçete ile eczaneye başvurması ve fakat reçetede ilaçların o an eczanede bulunmaması nedeniyle eczane çalışanının ilaçları depodan sipariş edip failden daha sonra gelmesini istediği olayda dolandırıcılık suçunun akim kalması böyledir. Öte yandan failin teşebbüsten sorumlu tutulamayacağı durumlar da söz konusu olabilir. Bunlar, failin suçun icra hareketlerinden gönüllü vazgeçmesi veya kendi çabalarıyla suçun tamamlanmasına veya neticenin gerçekleşmesine engel olmasıdır.

TCK m. 158/1-e'deki suçun oluşması için failin fiilinin kesin ve somut bir zarara neden olması arandığından, neticeli suçun söz konusu olduğu yukarıda ifade edilmişti. Dolayısıyla bu suçta hareketten ayrı olarak neticenin varlığı arandığından netice ile birlikte suçun meydana geleceği söylenebilir. Failin elverişli hareketlerine rağmen haksız menfaat elde edilmediği sürece suç teşebbüs aşamasında kalmış olur. Failin hileli hareketler ile mağduru aldatmasına rağmen zarar meydana gelmemesi bu kabildendir.

¹²⁰ WESSELS / HILLENKAMP, BT, § 13, Kn: 523'ten aktaran BAŞBÜYÜK, s. 193.

¹²¹ "Dolandırıcılık suçu, kasten işlenebilen bir suçtur. Burada söz konusu olan kast, dolandırıcılık suçunun maddi unsurlarının hepsinin fail tarafından bilinmesini ifade etmektedir. Bir başka ifadeyle, fail gerçekleştirdiği davranışların hile teşkil ettiğini, başka birini aldatıcı nitelikte olduğunu bilmelidir. Ayrıca, fail, bu hileli davranışlar sonucunda bunların etkisiyle, hileye maruz kalan kişinin veya başkasının malvarlığında bir eksilme meydana geldiğini, zarar gördüğünü ve buna karşılık, kendisinin veya sair bir kişinin malvarlığında bir artma meydana geldiğini bilmelidir." ÖZGENÇ, 2017, s. 372.

¹²² DURSUN, s. 302.

¹²³ KOCA / ÜZÜLMEZ, s. 817.

¹²⁴ HAFIZOĞULLARI / ÖZEN, s. 410.

Failin irtikâp ettiği eylem/eylemlerin hazırlık hareketi mi olduğu icra hareketi mi olduğunun tespiti subjektif teori, maddi objektif teori ile Frank formülü esas alınarak sonuca gidilmelidir¹²⁵. Yani failin hareketi şüpheye yer bırakmayacak şekilde kastı gösterir mahiyette ise veya fail suçun kanuni tanımındaki fiili/fiilleri doğrudan doğruya icraya başlamışsa veya failin hareketleri kastedilen suçla yakınlığı/bağlantısı olan hareketler ise veya failin eylemi suçun konusunu tehlikeye atıyorsa bütün bunlar hazırlık değil, icra hareketidir.

Yukarıdaki açıklamalar kapsamında, tipiklikte yer alan hareketler ve bunlarla yakın bağlantısı olan hareketlerin veya failin kastını gösteren hareketlerin veya suçun konusunu tehlikeye düşüren hareketlerin varlığı hâlinde failin teşebbüs aşamasında olduğu söylenebilir¹²⁶. Failin hile teşkil eden davranışlara başladığı an icra hareketlerin başlangıcı olarak kabul edilir ve teşebbüs mümkün hâle gelir. Hilenin objektif olarak aldatma kabiliyetinin olmaması ve mağdurun da aldanmamış olması durumunda işlenemez suçtan¹²⁷, hile objektif olarak aldatmak kabiliyetini haiz olduğu hâlde mağdur

¹²⁵ TOZMAN, Önder: *Suçta Teşebbüs*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015, s. 99-105.

¹²⁶ Yargıtay muayene olmak için dışarıda bekleyen polis memurunun sahte reçete düzenlendiğinin muayene odasında yapılan konuşmaları hastane koridorunda uyarık müdahale ettiği somut olayda suçun teşebbüs aşamasına ulaşmadığı şeklinde değerlendirme yapmıştır: "...Sanık ...'in Zonguldak Devlet Hastanesinde göz doktoru olarak görev yaptığı, temyiz dışı sanık ...'in de ... Optik isimli gözlük mağazasını çalıştırdığı, sanık ...'in, temyiz dışı sanıklar..., ve onların yakınlarını muayene etmediği halde ... Optik çalışanları tarafından getirilen kimliklere istinaden toplam 14 adet sahte reçeteye düzenlediği ve bu reçetelerin katılan kuruma fatura edilmesi ile 829,51 TL bedelin katılan kurumdan tahsil edildiği, 15/06/2011 tarihinde de ... Optik çalışanı temyiz dışı sanık ...'in, sanıklar ..., ...'dan temin ettiği kimlik fotokopileri ile Zonguldak Devlet Hastanesi hasta kayıt bürosunda tıbbi sekreter olarak çalışan sanık ...'ya müracaat edip bu kişileri hastane kayıtlarına işlettiği, daha sonra da sanık ...'in çalıştığı göz polikliniğine giderek bu kişilerin adına reçete düzenlenmesini istediği, sanık ...'in de yanında sekreter olarak çalışan sanık ...'in yardımı ile reçete düzenlediği esnada sanık ...'a "kızım bizi hapse mi attıracağsın" demesi üzerine dışarıda bekleyen ve bu sözü duyan polis memuru ...'in sahte reçete düzenlendiğini farkedip içeri girerek müdahale ettiği iddia edilen somut olayda, dosya kapsamında toplanan delillere göre mahkemenin, sanık ...'in üzerine atılı resmi belgede sahtecilik suçunu işlediğinin sabit olduğuna ilişkin kabul ve uygulanması ile, bahse konu reçetelerin düzenlenmesi aşamasında nitelikli dolandırıcılık suçunun icrai hareketlerinin başlamadığı, bu hâliyle sanıkların üzerine atılı nitelikli dolandırıcılık suçuna teşebbüsün yasal unsurlarının oluşmadığına, ayrıca sanıklar ... ve ...'in, suç işleme kastıyla hareket ettiklerine ve diğer sanığın eylemine iştirak ettiklerine dair mahkumiyetlerine yeterli, her türlü şüpheden uzak, somut delil bulunmadığına ilişkin kabulünde bir isabetsizlik görülmemiştir..." Yargıtay, 15. CD, T. 01.04.2021, E. 2017/33718, K. 2021/3884. Buna karşın failin sahte reçete ile başvurduğu eczanede ilaçların o anda eczanede hazır bulunmadığı için failin ilaçları alamadığı somut olayda eylemin teşebbüs aşamasında kaldığı kabul edilmiştir: "...Sanığın, sigortalı hak sahiplerine ait TC kimlik numarası ve doktora ait daha önce düzenlenmiş reçete ve raporlardaki bilgileri kullanarak oluşturduğu sahte reçete ve raporlarla koah ve astım tedavisinde kullanılan ilaçları serbest eczanelerden temin ettiği, bu kapsamda, Süreyyapaşa Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahi Eğitim ve Araştırma Hastanesinde doktor olan ...'in kaşesini sahte olarak yaptırıp, ... isimli kişi adına düzenlenmiş sahte sağlık raporu ve ... isimli kişi adına düzenlenmiş sahte reçetelerle müşteki ... tarafından işletilen ... Eczanesinden, katılan ... tarafından işletilen ... Eczanesinden, katılan ... tarafından işletilen ... eczanesinden ve katılan ... tarafından işletilen ... Eczanesinden, sahte belgelerde yazılı ilaçları aldığı; müşteki ... tarafından işletilen eczaneye giderek sahte reçete ve sağlık raporuna dayanarak ilaç almak istediği, müştekinin, ilaçların hazırda bulunmadığını, bir buçuk saat sonra temin edebileceğini beyan etmesi üzerine eczaneden ayrıldığı, müştekinin reçetede ismi yazılı doktoru araması üzerine sahteciliğin ortaya çıktığı ve ilaçları almaya gittiğinde kolluk kuvvetlerine yakalandığı olaylarda; dosya arasında bulunan ... inceleme raporundan ve müştekiler ile katılanların beyanlarından, sahte reçeteler sebebiyle ... tarafından eczanelere ödeme yapılmadığının, kurumun bir zararının bulunmadığının, sanığın, kamu kurumuna ait sahte reçeteleri ve raporları kullanmak suretiyle eczacılara zarara uğrattığının anlaşılması karşısında; sanığın müşteki ... ile katılanlar ..., ... ve ...'a karşı eylemleri nedeniyle dört kez, TCK'nin 158/1-d maddesinde düzenlenen "kamu kurum ve kuruluşlarının araç olarak kullanılmasını suretiyle dolandırıcılık" suçundan; müşteki ...'a karşı eylemi nedeniyle ise teşebbüs aşamasında kalan kamu kurum ve kuruluşlarının araç olarak kullanılması suretiyle dolandırıcılık suçundan cezalandırılması gerekirken..." Yargıtay, 11. CD, T. 22.12.2020, E. 2020/2229, K. 2020/7549. Yüksek mahkeme failin, kamu kurumuna ait davetiyeleri satma amacıyla elinde bulundurduğu olayda, failin bu davetiyeleri birine sattığı ya da satma amacıyla herhangi bir kişi ile muhatap olduğu veya girişimde bulunduğu ilişkin delil elde edilemediği, söz konusu davetiyelerin sadece elde bulundurulmasının hazırlık hareketi niteliğinde olduğu yönünde karar vermiştir: "...Sarıyer PTT görevlisi ...'in, Sarıyer ...Caddesi civarında PTT görevlisi kıyafeti giymiş halde gezen sanığı gördüğü, hal ve tavırlarından şüphelendiği sanığa, nerede çalıştığını sorduğu, sanığın, Sarıyer PTT'sinde çalıştığını söylediği, tamğin da, bu bölümde çalışıyor olması nedeniyle sanığın yalan söylediğini anladığı ve durumu Sarıyer PTT Müdürü'ne telefonla bildirdiği ve sanığı izlemeye başladığı, katılan müdürün, PTT Başmüdürlüğü'ne telefon ederek sanığın PTT görevlisi olup olmadığını sorduğu, görevli olmadığını öğrendikten sonra durumu güvenlik güçlerine bildirdiği, sanığın elinde, PTT'nin yıllık düzenlediği sünnet şöleni için hazırlanan eski tarihli davetiyelerin bulunduğu, böylece sanığın, kamu kurumuna ait davetiyeleri satma amacıyla elinde bulundurmak suretiyle nitelikli dolandırıcılığa teşebbüs suçunu işlediğinin iddia edildiği olayda, sanığın, bu davetiyeleri birine sattığı ya da satma amacıyla herhangi bir kişi ile muhatap olduğu veya girişimde bulunduğu ilişkin delil elde edilemediği, söz konusu davetiyelerin sadece elde bulundurulmasının hazırlık hareketi niteliğinde olduğu, suçun icra aşamasına geçilmemesi nedeniyle, nitelikli dolandırıcılığa teşebbüs suçunun yasal unsurlarının oluşmadığının anlaşılması karşısında, bu gerekçelere dayanan mahkemenin kabulünde bir isabetsizlik bulunmamıştır." Yargıtay, 15. CD, T. 20.10.2014, E. 2013/4851, K. 2014/16703.

¹²⁷ CENTEL / ZAFER / ÇAKMUT, s. 504; TEZCAN / ERDEM / ÖNOK, s. 919. Yargıtayın hilenin aldatma kabiliyetinin bulunmadığı vakalarda suçun unsurlarının oluşmadığı yönünde karar verdiği görülmektedir: "...Sanığın katılan ... A.Ş.'nin... şubesine 15/09/2011 tarihli maaş bordrosu konulu belge ile kredi başvurusu yaptığı ancak yapılan incelemede söz konusu belgenin sahte olduğunun katılan bankanın çalışanı tarafından tespit edilmesi nedeniyle sanık hakkında resmî belgede sahtecilik ve nitelikli dolandırıcılık suçlarını işlediği iddia olunan olayda; sanık hakkında üzerine atılı resmî belgede sahtecilik ve nitelikli dolandırıcılık suçları bakımından suça konu belgenin aldatma kabiliyetinin olmaması ayrıca katılan banka çalışanının belgenin sahte olduğunu anlaması nedeniyle kredi girişi yapmayarak polise haber vermiş olması hep birlikte değerlendirilerek mahkemece suçların yasal unsurlarının oluşmaması nedeniyle verilen beraat hükümlerinde bir isabetsizlik görülmemiştir..." Yargıtay, 15. CD, T. 21.11.2016, E. 2014/8599, K. 2016/8784.

aldanmamışsa teşebbüs hükümlerinden bahsedilebilir¹²⁸. Söz konusu fiilin neticeyi gerçekleştirmeye elverişli olup olmadığı ise *ex ante* yani fiilin meydana geldiği koşullar dikkate alınarak değerlendirilir¹²⁹.

2. İştirak

Kamu kurumları ve kamu idareleri zararına dolandırıcılık suçu bakımından iştirakin her hâli mümkündür. Suçun kanuni tanımında yer alan fiilleri (hile, aldatma, menfaat sağlama, zarar meydana gelmesi) birlikte gerçekleştirenler *müşterek fail* olarak değerlendirilecektir¹³⁰. Bunun için anılan kişilerde birlikte suç işleme iradesinin varlığı ve her bir kişinin tipik fiil üzerinde fonksiyonel hâkimiyet kurmuş olması aranacaktır (TCK m. 37/1). Öte yandan fiil üzerinde hâkimiyet kurmayıp bu suçun işlenmesine yardım edenler *yardım eden* sıfatıyla sorumludur (TCK m. 39). Öte yandan, TCK m. 158/1-e’de tanımlı suçun işlenmesinde bir başkasını vasıta olarak kullanan kişinin *dolaylı fail* olarak sorumluluğu gündeme gelecektir (TCK m. 37/2).

3. İçtima

TCK m. 157 ve 158’de özel bir içtima hâli düzenlenmemiştir. Dolayısıyla içtima hususları bakımında genel hükümler tatbik olunacaktır. TCK’nın suçların içtima ile ilgili genel kuralı, “*Kaç tane fiil varsa o kadar suç; kaç tane suç varsa o kadar da ceza vardır.*” biçimindedir¹³¹. İka ettiği fiil ile birden ziyade suçun oluşumuna sebebiyet veren fail anılan suçlardan en ağır cezayı iktiza eden suçtan sorumludur (TCK m. 44). Burada önemli olan husus, failin eyleminin tek olması ve mezkûr eylemin Kanun’un birden ziyade maddesini ihlal etmesidir. Bileşik suç, zincirleme suç, aynı neviden fikrî içtima ve farklı neviden fikrî içtima ise gerçek içtima kuralının istisnalarını oluşturmaktadır¹³².

İçtima başlığı altında birbirleriyle ilişkisi olan ve hatta iç içe geçen kamu kurum kuruluşları zararına dolandırıcılık, resmî belgede sahtecilik, edimin ifasına fesat karıştırma ve ihaleye fesat karıştırma suçlarının ele alınması iktiza etmektedir. Edimin ifasına ve ihaleye fesat karıştırma suçları ile dolandırıcılık suçunun unsurları arasında hile bulunduğu ve bu suçların mağdurlarının da aynı (kamu) olduğu için bahse konu suçların tatbikinde bazı karışıklıkların yaşandığı görülmekte, mesela bu suçlar arasında içtima hükümleri uygulanabilir mi, uygulanırsa gerçek içtima mı yoksa görünüşte içtima mı tatbik olunmalıdır gibi sorular sık sık gündeme gelebilmektedir.

(Hileli hareketlerle) ihaleye (TCK m. 235/2-a) ve edimin ifasına fesat karıştırma (TCK m. 236) suçları bakımından öğretide bir kısım yazar, bu suçların oluştuğu hâllerde dolandırıcılık suçunun oluşmayacağı ifade etmiştir. Çünkü ihaleye ve edimin ifasına fesat karıştırma suçunu işlemek için yapılan hile, hile unsuru içerisinde eridiğinden, ayrı bir dolandırıcılık suçunu oluşturmaz¹³³. Bir diğer görüşe göre somut olayda ihaleye ve edimin ifasına fesat karıştırma suçlarının unsurları ile dolandırıcılık suçunun unsurları da oluşmakta ise de tek fiille birden fazla farklı suçun gerçekleşmesi hâli olan TCK m. 44’te tanımlı “*farklı nev’iden fikri içtima*” hükümlerinin tatbiki icap etmektedir¹³⁴. Bir diğer

¹²⁸ TEZCAN / ERDEM / ÖNOK, s. 920; AYDIN, s. 663.

¹²⁹ ÖZGENÇ, 2022, s. 480.

¹³⁰ “Sanık ...’nin, başka suçlardan hakkında yakalama kararı çıkartılması üzerine evine gelen kolluk ekiplerine direnip hakaret ettiği, yakalandığında akrabası olan diğer sanık ... Kınaşlı’nın nüfus cüzdanını ibraz ettiği ancak yapılan araştırmada gerçek kimliğine ulaşıldığında sanığın, diğer sanık ... Kınaşlı’nın nüfus cüzdanını alıp kendi fotoğrafını yapıştırarak ... Hastanesinde tedavi olup sonucunda 1.236,31 TL zarara sebebiyet verdiği şeklinde gerçekleşen sanık ...’nin eyleminin dolandırıcılık, görevi yaptırılmak için direnme ve hakaret suçlarını, sanık ... Kınaşlı’nın eyleminin sanık ...’nin dolandırıcılık suçuna iştirak kapsamında olduğuna dair mahkemenin kabülünde bir isabetsizlik görülmemiştir.” Yargıtay, 15. CD, T. 18.09.2018, E. 2015/7853, K. 2018/5696.

¹³¹ ÖZGENÇ, 2022, s. 554.

¹³² ÖZGENÇ, 2022, s. 614.

¹³³ AKBULUT, Berrin: “Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu”, *Ceza Hukuku Dergisi*, 2009, Cilt 4, Sayı 10, s. 69; ÖZGENÇ, İzzet: *İhale Sürecinde İşlenen Suçlar*, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013 (2013), s. 44; GÜLEL, İlhan: “Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 2018, Cilt 9, Sayı 33, s. 776.

¹³⁴ KILIÇ, Ahmet: *Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu*, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2017, s. 120.

düşünce ise bu suçlar arasında görünüşte içtima¹³⁵ hükümlerinin uygulanmasının isabetli olduğunu belirtmektedir¹³⁶.

Kamu kurumları ve kamu idareleri zararına dolandırıcılık suçunun konusu (malvarlığı) ve suçla korunan hukuki değer (kamu hazinesi) ile ihaleye ve edimin ifasının fesat karıştırma suçlarının hem konuları (ihale/edim) hem de bu suçlarla korunan hukuki değerler (kamu güveni, serbest rekabet ortamı) farklı olduğu için bu suçlar arasında geçitli suç ilişkisi olduğuna dair görüşlere¹³⁷ katılmak mümkün değildir.

Yukarıda da belirtildiği gibi somut olayda failin tek bir hareketi ile birden ziyade ve farklı suçun meydana gelmesi durumuyla karşılaşılabılır (farklı neviden fikri içtima). Bu duruma fail, en ağır ceza-yı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılacaktır (TCK m. 44). Sözgelimi failin hileye başvurarak teklif edilen malları şartnamesinde belirtilen niteliklere sahip olduğu hâlde, sahip olmadığından bahisle değerlendirme dışı bırakması olayında fail dolandırıcılık suçu ile birlikte ihaleye fesat karıştırma suçunu da işlemiş olmaktadır. Somut olayda fail (haksız menfaat elde etmek için) hileye başvurmuş, bu hile ile muhatabını aldatmış ve sonucunda da bir kamu zararı oluşmasına neden olmuştur. Yukarıda da izah ettiğimiz üzere, dolandırıcılık suçu ile ihaleye fesat karıştırma suçu arasında geçitli suç söz konusu olmadığından, farklı neviden içtima hükümleri uygulanacak ve failin dolandırıcılık suçundan cezalandırılması iktiza edecektir¹³⁸. Buna karşın Yargıtay aynı görüşte değildir. Yüksek Mahkeme'ye göre ihaleye fesat karıştırma veyahut edimin ifasına fesat karıştırma suçlarının maddi unsurunun hareket kısmındaki *teslim ve kabul* eylemlerinin bir bütün içinde dolandırıcılık suçunu değil bahse konu suçları oluşturduğu düşüncesindedir¹³⁹. Yargıtayın bozmaya konu olan kararında yerel mahkeme, yanlış bir değerlendirme ile gerçek içtima hükümlerini uygulayarak faillere edimin ifasına fesat karıştırma suçundan ve nitelikli dolandırıcılık suçundan ayrı ayrı ceza vermiştir. Kanaatimizece yerel mahkeme kararı hatalı olduğu kadar Yüksek Mahkeme kararı da isabetsiz ve zorlama bir karardır (idare-i maslahat)¹⁴⁰. Çünkü bu tip vakalarda fikri içtima hükümleri uygulanırsa fail/failler çoğu kez nitelikli dolandı-

¹³⁵ Bazı durumlarda faili birden fazla suç işlemesine rağmen tek bir suç tipinden cezalandırılması gerekir. Bu ahvalde failin mahkûmiyeti tek bir suçtan gerçekleşir ve görünüşte içtima ismi verilen kural gündeme gelir. HEINRICH, Bernd: *Ceza Hukuku Genel Kısım, Cilt II*, (Ed.) ÜNVER, Yener, Adalet Yayınevi, İstanbul, 2015, s. 399. Görünüşte içtima, özel norm-genel norm ilişkisi; bir normun diğeri tarafından tüketilmesi ve yardımcı normun sonralığı ilkesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Öğretide “müterakkî suç” da denilen “geçitli suç”, failin bir suçu işlemek için aynı hukukî değeri koruyan daha hafif bir suçtan geçmek mecburiyetinde olduğu hâllerde söz konusu olur. EREM, Faruk: *Türk Ceza Hukuku Hususi Hükümler*, Ajans Matbaacılık, Ankara, 1968, s. 374. Geçitli suçlar cezalandırılmayan önceki eylemlerin kapsamında farz edilirler ve görünüşte içtimanın bir türünü oluştururlar. İÇEL, Kayıhan: “Görünüşte Birleşme (İçtima) İlkeleri ve Yeni Türk Ceza Kanunu”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2008, Cilt 7, Sayı 14, s. 46. Öğretide geçitli suçun mevcudiyeti için bazı şartların varlığı aranmıştır. Bunlar; ihlal edilen normların aynı hukukî değeri korumaları, başlangıçtan itibaren failin kastının ağırlaşan neticeye yönelmesi, bir suçun işlenmesi için mutlaka daha hafif bir suçun irtikâp edilmesi mecburiyeti, önceki suçla sonraki suçun fail ve mağdurlarının aynı olması, ağırlaşan netice ile failin hareketi arasındaki illiyet bağı, DÖNMEZER, Sulhi / ERMAN, Sahir: *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Cilt II*, 14. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2019, s. 649-650.

¹³⁶ ARSLAN, Çetin / TÖNGÜR, Ali Rıza: Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 2013, Sayı 14, s. 246; KAPLAN, Mahmut: “Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 2013, Cilt 71, Sayı 1, s. 726.

¹³⁷ KILIÇ, s. 120.

¹³⁸ Karşı yönde ÖZGENÇ, 2013, s. 44; SUCUOĞLU, Arif Naci: *İhaleye Fesat Karıştırma Suçu*, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019, s. 299. Yazar ihaleye fesat karıştırma suçunda gerçekleştirilen hile hareketi ile dolandırıcılık suçunun oluşmadığı düşüncesindedir. Yazarın aynı paragraf içinde kendisiyle çeliştiği görülmektedir. Yazar bir taraftan her iki suçun aynı hukukî değeri korumadığından bahisle özel norm genel norm ilişkisi olmadığını vurgularken öte taraftan ihaleye fesat karıştırma suçunun daha spesifik bir düzenleme olduğunu savunmuştur.

¹³⁹ “...Somut olayda; sanıklardan İ... G... İnşaat Nakliye Taahhüt Limited Şirketinin sahibi olduğu, sanıklar H... ve İ... şoför, V... muhasebe elemanı olarak şirkette çalıştıkları, sanık İ... G...'ün Kars DHMİ Müdürlüğü tarafından açılan akaryakıt ihalesini kazanarak bu kuruma miktarı ve evsafı sözleşmede belirtilen türdeki yakıtı teslim etmeyi kabul ve taahhüt ettiği, yakıtları teslim ederken birbirinin benzeri olan ve numune alımı için özel bölme oluşturulmuş bu bölme dışındaki bölümde ise düşük evsafı, ülkeye kaçak yollardan sokulmuş petrol ürünü olduğu, bu şekilde kuruma niteliği düşük ve kaçak mal teslim edildiği, bu eylemleri gerçekleştirirken gerçeğe aykırı özel belge düzenledikleri anlaşılan olayda, sanıkların eylemlerinin ihale şartnamesine aykırı olarak niteliksiz yakıt teslim fiillerinin bir bütün hâlinde edimin ifasına fesat karıştırma suçunu oluşturacağı düşünülmeyen ayrıca yazılı şekilde nitelikli dolandırıcılık suçundan hüküm kurulması, bozmayı gerektirmiştir... (Bu kararda özel belgede sahtecilik suçundan sanıklara verilen mahkûmiyet hükümleri onanmıştır.” Yargıtay, 15. CD, T. 02.07.2012, E. 2012/6454, K. 2012/40354. Ayrıca bkz. Yargıtay, 5. CD, T. 29.03.2016, E. 2014/1950, K. 2016/3129; Yargıtay, 5. CD, T. 04.10.2016, E. 2014/4483, K. 2016/8146.

¹⁴⁰ Yargıtay müstakar içtihatlarına göre; edimin ifasına fesat karıştırma suçunu düzenleyen TCK m. 236/2 “a” ve “b” bentlerinde yüklenici konumundaki kişiler ve temsilcileri ile edimin ifası sürecinde görev alan ilgili kamu görevlileri; “c”, “d” ve “e” bentlerinde ise edimin ifası sürecinde görev alan ilgili kamu görevlileri faildir. Bu durumda anılan suçları ancak özel faillik niteliği taşıyan kimseler işleyebilir. Bu suça iştirak eden diğer kişiler ise azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu tutulabileceklerdir. Somut olayda fail/failler kamu görevlisi ise edimin ifasına fesat karıştırma suçu söz konusu olur ve diğer failler ise azmettiren veya yardım eden statüsünde sorumludurlar:

rıcılık suçundan mahkûm olacak ve ihaleye ve edimin ifasına fesat karıştırma suçlarından sorumlu tutulmayacaklardır. Bu durumda ise bahse konu iki suçun varlığı tartışılır hâle gelecektir. Kanımızca burada sorun kanun koyucunun kanun yapma tekniğindedir. İhaleye ve edimin ifasına fesat karıştırma suçlarının ceza miktarlarının dolandırıcılık suçuna göre az olarak belirlenmesi uygulamada bu tip sorunlara yol açmaktadır. Hâlbuki dolandırıcılık suçuna göre daha karmaşık -ve kanımızca haksızlık içeriği daha fazla- olan bu nevi suçların cezasının nitelikli dolandırıcılık suçuna göre daha ağır olarak belirlenmesi gerekirdi.

TCK m. 212'nin amir hükmü mucibince suç konusu sahte belgelerle kamu kurumları ve kamu idarelerine karşı dolandırıcılık suçu işlendiyse fail hem nitelikli dolandırıcılık hem de sahtecilik suçlarından cezalandırılacaktır.

TCK m. 206'da düzenlenen "*Bir resmî belgeyi düzenlemek yetkisine sahip olan kamu görevlisine yalan beyanda bulunan kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.*" hükmü bu çalışmanın konusu olan suçta da gündeme gelebilir. Bu durumda fail hakkında dolandırıcılıkla beraber resmî belgeyi düzenlemek yetkisine sahip olan kamu görevlisine yalan beyan suçunun da oluştuğu kabul edilmektedir¹⁴¹.

Fail, kamu kurum ve kuruluşları zararına dolandırıcılık suçunu irtikap etmek için bilişim sistemine yetkisiz olarak erişip orada bulunan birtakım belgeleri siler veya belgelerde yer alan bilgileri değiştirirse TCK m. 158/1-e ile birlikte TCK m. 158/1-f (bilişim sistemlerinin, banka veya kredi kurumlarının araç olarak kullanılması suretiyle) gündeme gelecektir. Bu durumda hâkim, anılan bentlerden birini seçecek ve TCK m. 61/1 uyarınca temel cezayı tayin ederken alt sınırdan uzaklaşacaktır. Yargıtay uygulaması da bu yöndedir¹⁴². Buna karşın, kanaatimizce hatalı olarak, Yüksek Mahkemenin gerçek içtima hükümleri mucibince faili hem TCK m. 244 hükümlerinden hem de TCK m. 158/1-e'den sorumlu tutmuş olduğu kararları da mevcuttur¹⁴³.

"...Sanıkların hizmet alımı ihalesine ilişkin sözleşmenin imzalanmasına müteakip başlayan edimin ifası sürecindeki eyleminin 5237 sayılı TCK'nin 236/2-e maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerektiği, bahse konu maddede edimin ifasına fesat karıştırma halleri yasa koyucu tarafından tahdidi olarak sayılmış olup, maddede sayılan seçimlik hareketlerin ya da faillik durumunun genişletilmesinin anılan Yasa'nın 2. maddesindeki kanunilik ilkesine aykırılık teşkil edeceğinde bir kuşku bulunmadığından, her ne kadar bir kısım öğretilerde özgü suç olarak kabul edilmese de madde metni gerekçesiyle birlikte incelendiğinde; 2. fıkranın 'a' ve 'b' bentlerinde yüklenici konumundaki kişiler ve temsilcileri ile edimin ifası sürecinde görev alan ilgili kamu görevlileri, 'c', 'd' ve 'e' bentlerinde ise edimin ifası sürecinde görev alan ilgili kamu görevlileri suçun faili olabileceğinden, söz konusu suçun özel faillik niteliği taşıyan kimselerce işlenebileceğinde bir tereddüt bulunmadığının kabulü gerektiği, bu suça iştirak eden diğer kişilerin ise azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu tutulabilecekleri, dava konusu somut olayda ise asli fail olabilecek kamu görevlileri hakkında açılan kamu davası bulunmaması karşısında, faili olmayan suça şerikliğinin mümkün olmamasına bağlı olarak sanıkların yüklenen suçtan cezalandırılması mümkün bulunmadığından..." Yargıtay, 5. CD, T. 11.11.2021, E. 2018/812, K. 2021/5549.

¹⁴¹ Yargıtay, 4. CD, T. 06.07.2009, E. 2009/16865, K. 2009/13334.

¹⁴² "Sanığın, herhangi bir hukuki statüsü olmaksızınLisesi Müdürlüğüne haricen kendisine verilen aylık karşılığı çalıştığı, okul müdürü ... tarafından 02.02.2007 tarihli yazı ile tüm personelin maaş, ek ders, yolluk ve sağlık ödeneklerinin işlemlerinin yapılması ile görevlendirildiği, ...Lisesi'ne ait personel maaşları ve diğer özlük haklarıyla ilgili işlemlerin İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne yapıp Mal Müdürlüğünde kontrol edildikten sonra, Mal Müdürlüğü tarafından düzenlenen her personelin banka hesabına aktarılacak tutarları gösteren birleştirilmiş banka listelerinin sanık tarafından okula getirilip banka formatına dönüştürülerek bu formatın e-mail yoluyla ilgili banka şubesine sanık tarafından gönderildiği ve bu şekilde ilgili kamu görevlilerinin maaş ve diğer ödeneklerinin banka hesaplarına aktarılmasının sağlandığı, sanığın birleştirilmiş banka listelerinde adı bulunup maaş tahakkuk ettirilen ücretsiz izine ayrılmış veya emekli olan öğretmenlerin isimlerini e-mail formatına dönüştürdüğü listede silip listeye kendi ismini ekleyip birleştirilmiş listede bulunan öğretmen maaşlarında ve ek ders ücretlerinde bazı rakamları değiştirip bu rakamların kendi hesabına havalesini sağlayarak 34.146,28 TL'yi uhdesinde tutmak suretiyle mal edinmekten ibaret eyleminin, 5237 sayılı TCK'nin 158/1-e-f maddesinde düzenlenen bilişim sistemleri kullanılmak suretiyle ve kamu kurumu zararına dolandırıcılık suçlarını oluşturduğu gözetilmeden suç vasfında yanılıya düşülerek yazılı şekilde hüküm kurulması," Yargıtay, 15. CD, T. 13.03.2018, E. 2017/28701, K. 2018/1693.

¹⁴³ "Suç tarihinde Sosyal Güvenlik Kurumu Kadıköy Sigorta Müdürlüğünde tahsilat servisinde memur olarak görevli olan sanığın sisteme girebilmesi için kendisine verilen KADUYS 1 şifresini ve aynı bilgisayarda bulunan 17 DR ve 17 DL terminallerini kullanmak suretiyle aynı odada birlikte çalıştığı veznedarların mükelleflerden nakit olarak tahsil ettiği kurum ve gerçek şahıslara ait ödemeleri mal edindiği, yaptığı işin ortaya çıkmasını engellemek amacıyla bilgisayar ortamında tahsilat fişlerini iptal ettiği, yerine geçmek üzere posta yoluyla tahsil edilmiş gibi belgeler düzenlediği, tahsilat fişlerinin asıllarını ise yok ettiği kabul edilen somut olayda; sanığın, mükelleflerden para tahsil yetkisinin bulunmaması nedeniyle görevi sebebiyle zilyetliği kendisine devredilmiş olan veya koruma ve gözetimiyle yükümlü olduğu bir paradan bahsedilemeyeceğinin anlaşılması karşısında, zimmetsiz suçunun yasal unsurlarının oluşmadığı gözetilerek eyleminin bir suç işleme kararının icrası kapsamında zincirleme olarak kamu kurumu zararına nitelikli dolandırıcılık suçunu oluşturduğu ve TCK'nin 158/1-e-son, 43. maddeleri uyarınca cezalandırılması gerektiği, bilgisayarda gerçekleştirdiği işlemlere ilişkin olarak, kurumun işletim sisteminde verilerde gerçeğe uygun olmayacak şekilde değişiklikler yapması karşısında, ayrıca TCK'nin 244/2. maddesinde düzenlenen suça ilişkin değerlendirme de yapılarak karar verilmesi gerekirken, suç vasfında yanılıya düşülerek yazılı şekilde hüküm kurulması..." Yargıtay, 5. CD, T. 24.10.2019, E. 2015/5441, K. 2019/10144.

Örgüt çatısı altında bu suçun işlenmiş olması durumunda TCK m. 220 veya TCK m. 314 gündeme gelebilir.

Somut olayda fail, bir kamu kurumu veya kamu idaresini araç olarak kullanarak başka bir kamu kurumu ya da idaresi zararına dolandırıcılık suçunu irtikâp ederse TCK'nın 158/1. maddesinin (d) ve (e) bentlerinde yer alan nitelikli hâller birlikte oluşacağından hâkim, anılan bentlerden birini seçecek ve TCK m. 61/1 uyarınca temel cezayı tayin ederken alt sınırdan uzaklaşacaktır.

Somut olayda suçun konusu mal faile yasal olarak teslim olunduysa, bu şey failin görevi gereği uhdesinde olan mal ise ve bu mal varlığı üzerinde failin koruma ve gözetim yükümlülüğü varsa dolandırıcılık değil görevi kötüye kullanma¹⁴⁴ veya zimmet suçu oluşacaktır¹⁴⁵.

Fail/failler aynı suç işleme kararı kapsamında ve farklı zaman dilimlerinde kamu kurumları ve kamu idareleri zararına dolandırıcılık suçunu aynı mağdur/suçtan zarar gören aleyhine irtikâp ederlerse zincirleme suç hükümleri gündeme gelecektir¹⁴⁶.

E. Kovuşturma ve Yetkili Mahkeme

TCK'da veyahut başka bir düzenlemede özel soruşturma ve/veya kovuşturma şartı öngörülmemiştir. Dolayısıyla bu suçla ilgili yapılacak olan soruşturma veya kovuşturma şikâyete, izne ve uzlaşmaya tabi değildir. Fail bir alacağını tahsil amacıyla bu suçu irtikâp etmişse bu suçun takibi şikâyete ve uzlaşmaya tabidir.

¹⁴⁴ “Sanık ... hakkında nitelikli dolandırıcılık ve resmi belgede sahtecilik suçlarından verilen mahkûmiyet kararlarına ilişkin temyiz itirazlarının incelenmesinde; Kaçak akaryakıtın yakalandığı yerin jandarma bölgesi olması, sanık ... ve beraberindeki jandarma görevlilerinin akaryakıtın yakalanması olayına fiili olarak iştirak etmiş olmaları ve muhbir sanık ...'in bilahare sanık ... tarafından ödenmiş olması karşısında, sanık ...'un eylemlerinin küll hâlinde görevi kötüye kullanma suçunu oluşturduğu anlaşılmakla, sanığın TCK'nın 257/1. maddesinde düzenlenen görevi kötüye kullanma suçundan mahkûmiyeti yerine suç vasfında yanılığa düşülerek yazılı şekilde karar verilmesi, Kanuna aykırı olup...” Yargıtay, 15. CD, T. 11.07.2018, E. 2017/32275, K. 2018/5215.

¹⁴⁵ “...Suç tarihlerinde sanıklardan ...'in ...İlköğretim, diğer sanık ...'un ise ... ve Özel İdare İlköğretim okullarının mutemedi olarak görev yaptıkları, sanıkların 2004-2008 yılları arasında okul personeline ait maaş, ek ders ve aile yardımı ödemelerinde mal müdürlüğünden onaylanan banka listelerindeki ödenecek miktarlardan farklı olarak personelin hesabına yatırılacak paranın daha az, kendilerinin hesabına yatacak paranın ise daha fazla olduğu toplam miktarı değişmeyen sahte ödeme listeleri hazırlayıp dikkatsizlikleri sonucu okul müdürlerine de imzalatılarak bankalara bildirdikleri, bu şekilde sahte olarak oluşturdukları ödeme listelerinde personel maaşlarından usulsüz kesintiler yaparak, izinli ve raporlu öğretmenlere ek ders ücreti tahakkuk ettirdikleri gibi bazı öğretmenlere ise fazla ek ders ücreti tahakkuk ettirerek ve yine bazı öğretmenlere fazladan aile yardımı tahakkuk ettirip tüm bu kesinti ve fazlalık kısımları kendilerinin hesaplarına aktarılmasını sağlamak şeklinde sübut bulan ve okul müdürünün maaş bordroları ile banka listelerini karşılaştırması sonucu ortaya çıkarılan olayın mahkemece de bu şekilde kabul edilmesi karşısında, suça konu fazladan tahakkuk ettirilen ek ders ve aile yardımı paralarının sanıklara görevleri nedeniyle teslim edilmesi söz konusu olmadığı gibi bu paraların sanıklara görevlerinin normal fonksiyonu gereği de verilmediği, bunlar üzerinde koruma ve gözetim yükümlülüklerinin bulunmadığı, yasal tevdi unsurunun gerçekleşmemesi nedeniyle bu eylemler yönünden zimmet suçunun oluşmayacağı, düzenledikleri sahte belgelerle bankadan kendi hesaplarına ek ders ve aile yardımı şeklinde fazla para ödenmesini sağlamaları şeklinde sabit olan fiüllerinin zincirleme biçimde kamu görevlisinin resmi belgede sahteciliği ve kamu kurumu zararına nitelikli dolandırıcılık suçlarını oluşturacağı ancak sahtecilikten açılan bir dava olmadığı keza sanıkların sahte olarak oluşturdukları ödeme listelerinde personel maaşlarından usulsüz kesintiler yaparak bu kesintileri kendi hesaplarına aktarılmasını sağlamak şeklindeki eylemlerinin ise sanıkların mutemet olarak bordro ve liste düzenlemeye yetkili olmaları, suça konu maaş ödemelerine ilişkin paranın görevleri gereği zilyetliğinin kendilerine devredilmiş bulunması ve kurumdaki farklı bordroların karşılaştırılması, bordroların iç toplamlarının alınması veya bordrolarla kurumdaki banka kayıtlarının karşılaştırılmasıyla eylemin kolayca ortaya çıkabileceği, salt bordroların farklı olarak düzenlenmesinin zimmet eylemini nitelikli hale getirmeyeceği nazara alındığında eylemlerin zincirleme biçimde basit zimmet suçunu oluşturacağı gözetilmeden sanıkların tüm eylemlerinin basit zimmet suçu oluşturduğunun kabulüyle yazılı şekilde hükümler kurulması...” Yargıtay, 5. CD, T. 13.03.2017, E. 2013/17140, K. 2017/864.

¹⁴⁶ “...Sanıkların, fikir ve eylem birliği içinde hareket etmek suretiyle, S.B. Dışkapı Yıldırım Beyazıt E.A.H. Tıbbi Onkoloji Kliniği Doktoru olan ... isimli iç hastalıkları uzmanının yazı, kaşe ve imzasını taklit etmek suretiyle düzenledikleri sahte reçeteleri 14/01/2013 - 06/02/2013 tarihleri arasında farklı eczanelerden ilaç almak suretiyle kullandıkları, sahte reçetelerin aynı doktor adına tanzimi ve suç tarihleri nazara alındığında tek bir suç işleme iradesi kapsamında eylemlerini gerçekleştirdikleri anlaşılmakla; sanıklardan ... ve ... yönünden belirlenecek temel cezanın TCK'nın 43. maddesi gereğince artırılması yerine her bir eylem yönünden ayrı ayrı mahkûmiyet hükmü kurulması suretiyle fazla ceza tayini; sanıklardan ... yönünden, 05/02/2013 tarihinde ... Eczanesi'nden ... isimli hasta adına düzenlenmiş sahte reçete ile ilaç almaya yönelik inceleme konu eylemi ile 06/02/2013 tarihinde ... Eczanesi'nden ... isimli hasta adına düzenlenmiş sahte reçete ile ilaç almaya yönelik eylemi nedeniyle Ankara 4. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 2019/120 E. sayılı dosyasına kayden görülen davaya konu eylemi nazara alınmak suretiyle, TCK'nın 43. maddesinin uygulanıp uygulanmayacağına karar yerinde tartışılması yerine eksik inceleme ile yazılı şekilde mahkûmiyet hükmü kurulması Kanuna aykırı olup, sanık ...” Yargıtay, 15. CD, T. 11.01.202, E. 2019/5277, K. 2021/75; “Somut olayda; sanığın 02.10.2001 tarihinde vefat eden ve katılan bankadan emekli maaşı alan annesi ...'in ölümünden sonra 01.11.2001-01.11.2005 tarihleri arasında maaş hesabına yatırılan toplam 18.214.13 TL'nin 17.990TL'lik kısmını çektiği; bu para çekme işini 01.11.2001-03.08.2005 tarihleri arasında katılan bankaya ait ATM cihazlarından, 24.11.2005 tarihinde ise bankaya bizzat müracaat ederek gerçekleştirdiği, sanığın eyleminin bir bütün hâlinde kamu kurum ve kuruluşlarının zararına olarak zincirleme şekilde nitelikli dolandırıcılık suçu olduğu anlaşılmakla, mahkemenin kabulünde bir isabetsizlik görülmemiştir.” Yargıtay, 15. CD, T. 13.10.2015, E. 2015/13408, K. 2015/29910.

Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK)¹⁴⁷ m. 12 ve 5235 sayılı Kanun¹⁴⁸ m. 10-12 mucibince nitelikli dolandırıcılık suçunda görevli ve yetkili mahkeme suçun işlendiği yer ağır ceza mahkemesidir¹⁴⁹.

Bu suç ile tüzel kişi menfaatine yarar sağlanmışsa ilgili tüzel kişi hakkında güvenlik tedbiri tatbik edilir (TCK m. 169). Ancak tüzel kişi hakkında güvenlik tedbirinin söz konusu olabilmesi için tüzel kişinin iradesini oluşturan organların bu suç kapsamında failin hile ile başka bir kimseyi aldatarak kendisine haksız bir yarar sağladığını/sağlayacağını bilmesi ve istemesi iktiza etmektedir.

Yukarıda da ifade edildiği üzere kamu kurumları ve kamu idareleri zararına dolandırıcılık suçu neticeli suç biçiminde formüle edildiğinden bu suç haksız menfaatin elde edilmesiyle oluşur. Başka bir söyleyişle haksız menfaatin elde edildiği yer aynı zamanda suçun işlendiği yer olarak tespit edilecek, yetkili mahkeme de buna göre belirlenecektir. Bu bakımdan elverişli hareketlerin gerçekleştiği yerler, yetki bakımından önemli olmasa da suçun teşebbüs aşamasında kalması hâlinde son icra hareketinin yapıldığı yer yetkili mahkeme olarak belirlenecektir. Somut olayda mesafe suçu söz konusu ise yani hilenin gerçekleştiği yer ile menfaatin temin edildiği yer farklı ise yetkili mahkemenin belirlenmesi haksız menfaatin temin edildiği yer esas alınır¹⁵⁰. Hilenin gerçekleştiği veya menfaatin temin edildiği yerlerden herhangi birisi yabancı bir ülke ise TCK m. 8 hükümleri uygulanır.

Yarar ile zarar arasında zamansal bir fark varsa yani yarar zamansal olarak zarardan önce meydana gelmişse yetkili mahkeme yararın sağlandığı yer mahkemesi olacaktır¹⁵¹.

Zincirleme suçun söz konusu olduğu durumlarda yetkili mahkeme son suçun işlendiği yer mahkemesi olacaktır (CMK m. 12/2).

Somut olayda kamu kurumları ve kamu idareleri zararına dolandırıcılık suçu söz konusu ise CMK m. 135 kapsamında iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması ve CMK m. 140 kapsamında ise teknik araçlarla izleme koruma tedbirine başvurulabilir.

F. Etkin Pişmanlık

Kanun koyucu; malvarlığına karşı işlenen suçlarda onarıcı adalet anlayışının hayata geçmesi, mağdurun zararının tazmininin sağlanması, failleri caydırmak ve topluma kazandırmak gerekçeleri ile TCK'nın 168. maddesinde pişmanlık hükümlerine yer vermiştir¹⁵². Öncelikle failin etkin pişmanlıktan faydalanabilmesi için ortada tamamlanmış bir suç olmalıdır. Ayrıca kovuşturma başlamadan önce veyahut kovuşturma başlamışsa hükümden evvel, failin pişmanlık gösterip zararı

¹⁴⁷ 17.12.2004 tarih ve 25672 sayılı Resmî Gazete.

¹⁴⁸ Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun (07.10.2004 tarih ve 25606 sayılı Resmî Gazete).

¹⁴⁹ "TCK'nın 158/1-e maddesinde düzenlenen ve yargılama görevi Ağır Ceza Mahkemesine ait olan kamu kurumu zararına dolandırıcılık suçunu oluşturabileceği de gözetilerek sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerekirken..." şeklinde belirtildiği üzere, sanıklara yüklenen eylemlerin 5237 sayılı Kanun'un 158/1-e maddesinde düzenlenen nitelikli dolandırıcılık suçunu oluşturabileceği, bu eylemi yargılama görevinin de 5235 sayılı Kanun'un 12. maddesi gereğince ağır ceza mahkemesine ait olacağı" Yargıtay, 5. CD, T. 02.12.2021, E. 2021/5653, K. 2021/6123.

¹⁵⁰ "Benzer bir olay sebebiyle Yargıtay 15. Ceza Dairesinin 04/11/2019 tarihli ve 2019/6236 esas, 2019/10639 karar sayılı ilamında '...dolandırıcılık suçunun, iradesi fesada uğratılan kişinin yatırmış olduğu paranın fail tarafından çekildiği anda tamamlanacak olması nedeniyle suç yerinin de menfaatin temin edileceği yer olacağından hareketle...' şeklinde belirtildiği üzere, suçun işlendiği yerin paranın çekildiği yer olacağı nazara alındığında, somut soruşturma dosyasına konu olayda, müşteki tarafından yatırılan paranın Battıkent/Ankara adresinde bulunan PTT ATM'den çekildiği, bu halde haksız menfaatin temin edildiği yerin Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının yargı çevresinde kaldığı gözetilmeden, yazılı şekilde karar verilmesinde isabet görülmemiştir." Yargıtay, 15. CD, T. 08.03.2021, E. 2021/1952, K. 2021/2512.

¹⁵¹ Yargıtay, 23. CD, T. 14.05.2015, E. 2015/17818, K. 2015/1624.

¹⁵² TCK m. 168: "Dolandırıcılık suçu tamamlandıktan sonra ve fakat bu nedenle hakkında kovuşturma başlamadan önce, failin, azmettirenin veya yardım edenin bizzat pişmanlık göstererek mağdurun uğradığı zararı aynen geri verme veya tazmin suretiyle tamamen gidermesi hâlinde, verilecek cezanın üçte ikisine kadarı indirilir. Etkin pişmanlığın kovuşturma başladıktan sonra ve fakat hüküm verilmezden önce gösterilmesi hâlinde, verilecek cezanın yarısına kadarı indirilir."

karşılıklı olması iktiza eder. Bu durumda fail/faillere verilecek olan ceza yarıya kadar indirilecektir¹⁵³.

Son olarak belirtelim ki somut olayda iştirak hâlinde irtikâp olunmuş suç söz konusu ise tazmin borcunu kimin ifa edeceğinin ortaya konulması etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması bakımından elzemdir. Şeriklerin hepsi tazmin borçlarını ifa ederlerse etkin pişmanlık hükümlerinden tamamı istifade edebilir. Aksi durumda yani faillerden bir veya birkaçı mağdurun zararını tazmin yoluna giderse tazmin borcu yükümlülüğünü ifa etmeyen diğer ortakların etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanabilmeleri, diğer şeriklerin tazmin borcunun ifasına rıza göstermeleri veya en azından söz konusu suçtan pişmanlık duyduklarını gösteren davranışları ortaya koymalarına bağlıdır¹⁵⁴.

G. Daha Az Cezayı Gerektiren Hal

TCK'nın 159. maddesinde dolandırıcılık suçu için daha az cezayı gerektiren hâllere yer verilmiştir. Buna göre fail anılan suçu bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla irtikâp ederse (şikâyet üzerine) temel cezaya oranla daha az hapis ve adli para cezası ile yargılanacaktır. Kanun koyucuyu böyle bir düzenlemeye iten asıl nedenin alacağını tahsil amacıyla hileye başvuran failin eylemiyle ortaya çıkan suçun, temel cezaya kıyasla, daha az haksızlık içeriyor oluşu gösterilmiştir¹⁵⁵. Bazı yazarlara göre Kanun'da hukuki ilişki olarak sözleşmesel ilişkiden bahsedilmektedir¹⁵⁶. Hukuki ilişki geçerli bir sözleşmeye dayanmalıdır¹⁵⁷. Diğer taraftan madde metninde "tahsil" kavramına da yer verildiği için alacağın sadece nakit belirli bir miktar bir para olması icap eder¹⁵⁸. Bir kısım yazara göre ise TCK m. 159'un tatbiki bakımından haksız fiilden kaynaklanan borç ilişkisi de sözleşmesel ilişkidir. Dolayısıyla haksız fiilden kaynaklanan alacağını tahsil etmek amacıyla dolandırıcılık suçunu işleyen fail daha az cezayı gerektiren hâl kapsamında değerlendirilebilir¹⁵⁹.

SONUÇ

Dolandırıcılık suçunun nitelikli hâli olarak ihdas olunan kamu kurum ve kuruluşları zararına dolandırıcılık suçu ile ilgili olarak bu çalışmada ulaşılan bazı tespitler şu şekildedir: Öncelikle maddede "kamu kurum ve kuruluşları" ibaresinin kullanılması isabetli olmamıştır. Zira öğretilerde kamu hukuku tüzel kişiliğinin "kamu idareleri" ve "kamu kurumları" şeklinde ikili bir ayrımla incelendiği ve sınıflandırıldığı, "kamu kuruluşları" şeklinde bir tasniflemenin bulunmadığı görülmektedir. Kamu kuruluşları ifadesi ile kastedilen yapılar kamu kurumları, kamu idareleri ile kamu kurumları ve kamu idarelerinin altında örgütlenmiş bağlı kuruluşlar, ilgili kuruluşlar, kamu iktisadi kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve diğer birimlerdir. Bu gerekçelerle mezkûr ifadenin "kamu kurumları ve kamu idareleri" şeklinde formüle edilmesinin daha isabetli olacağı değerlendirilmiştir¹⁶⁰.

¹⁵³ "5237 sayılı TCK'nın 158. maddesinin 1. fıkrasının (e), (f), (j), (k) ve (l) bentlerinde belirtilen nitelikli hallerde suçtan elde edilen haksız menfaat belli ise; TCK'nın 52. madde hükmü de gözetilmek sureti ile haksız menfaatin iki katından az olmayacak şekilde temel adli para cezası aynı Kanun'un 61. maddesi uyarınca gün olarak belirlenerek artırım ve indirimler gün üzerinden yapıldıktan sonra, ortaya çıkacak sonuç gün sayısı ile bir gün karşılığı 52/2 madde hükmü gereğince 20-100 TL arasında takdir edilecek miktarın çarpılması neticesinde sonuç adli para cezasının belirlenmesi gerekirken doğrudan elde edilen haksız menfaatin iki katı esas alınarak artırım ve indirimler bu miktar üzerinden yapılmak suretiyle fazla ceza tayini, Yasaya aykırıdır..." Yargıtay, 11. CD, T. 29.11.2021, E. 2021/35235, K. 2021/11052.

¹⁵⁴ "İştirak hâlinde işlenmiş suçlarda fail, yardım eden veya azmettiren suç ortaklarından birinin mağdurun zararını tamamen gidermesi hâlinde, artık giderilmesi gereken bir zarar bulunmadığından zararı gidermeyen diğer suç ortakları yönünden etkin pişmanlık müessesesinin uygulanması için iade ve tazmin şartı aranmayacak ise de, TCK'nın 168. maddesi tazminden çok pişmanlık esasına dayandığından zararı gidermeyen diğer suç ortaklarının en azından pişmanlıklarını ya da iade ve tazmine rıza gösterdiklerini ortaya koyacak söz veya davranışlarda bulunmaları gerekmektedir." Yargıtay, CGK, T. 13.06.2017, E. 2017/6-654, K. 2017/333.

¹⁵⁵ KOCA / ÜZÜLMEZ, s. 829.

¹⁵⁶ HAFIZOĞULLARI / ÖZEN s. 417; BİLEN, s. 247.

¹⁵⁷ BİLEN, s. 247.

¹⁵⁸ HAFIZOĞULLARI / ÖZEN, s. 417.

¹⁵⁹ BİLEN, s. 249.

¹⁶⁰ Nitekim İtalyan Ceza Kanunu'nun "Kamu fonlarını elde etmek için ağırlaştırılmış dolandırıcılık" başlıklı 640. maddesinde sadece "kamu kurumları" ibaresinin kullanıldığı görülmektedir. Bkz. İtalya Resmî Gazetesi (<https://www.gazzettaufficiale.it/sommario/codici/codicePenale>, ET: 29.09.2022).

Diğer bir tespit ise hilenin niteliği ile ilgilidir. Öğretide birçok yazar, hile ile ilgili baştan bir belirlenme yapmanın doğru olmayacağı, her olayın kendi içinde değerlendirilmesi gerektiği, bu bağlamda kandırıcı nitelikte olmayan basit bir yalanın bile hile sayılabileceğini belirtmektedir. Kanımızca, kural olarak, kamu kurum ve kuruluşları zararına dolandırıcılık suçunun söz konusu olabilmesi için nitelikli yalan şarttır. Zira bu suçun mağduru, çoğu kez, kamu personelidir. Personeli istihdam eden kamu kurumu ise suçtan zarar gören statüsündedir. Kamu personeli birçok eğitim, eleme ve sınav gibi aşamalardan geçerek kamu görevine atanmakta ve meslek içi eğitime tabi tutulmaktadır. Dolayısıyla kamu personeli olan kişinin failin basit yalanı ile karşılaştığında bunu ayırt edebilecek bilince sahip olduğunu söylemek yanlış olmaz. Ayrıca kamu personeli kendisine yapılan hileyi elindeki (bilgi ve otomasyon sistemleri, kolluk kuvvetleri gibi) kamu gücü ile kontrol etme/doğrulama imkânına da sahiptir.

Bu suçla ilgili en tartışmalı konulardan birisi de failin susmasının hile teşkil edip etmediği sorudur. Öğreti bu konuda uzlaşmış değildir. Nitekim bizim de görüşlerine katıldığımız, susmayı hile olarak kabul etmeyen yazarlar; failin susmasının onun kastının daha az yoğun olduğunu gösterdiği, icrai hareketteki failin haksızlık içeriğinin ihmali harekette olmadığı, öte yandan TCK'da ihmalle ika edilebilecek suçların sarih olarak belirlendiği, dolandırıcılık suçuna ilişkin kanun koyucunun böyle bir özelleştirmeye gitmediği, buna rağmen ihmalen bu suçun irtikâp edilebileceğini savunmanın kanunilik ilkesine aykırı olduğu, madde metninde yer alan “davranışlar” ibaresi ile ihmali hareketin, başka bir söyleyişle, susmanın da kastedildiği sonucuna varmanın kıyasa yol açacak derecede genişletici bir yorum olacağı hususlarını savunmaktadırlar. Öğretide hâkim olan düşünce ise failin karşı tarafı bilgilendirmek konusunda yükümlülüğü varsa ve bu yükümlülüğü yerinde getirmiyorsa hile unsurunun gerçekleşeceği yönündedir. Nitekim bu husus gerekçede de net olarak açıklanmıştır. Kanaatimiz konuya ilişkin tartışmalara hitam verebilmek amacıyla susmanın hangi durumda hileli davranış sayılacağına maddeye açık bir şekilde ilave yapılarak çözüme kavuşturulmasının uygun olacağı yönündedir.

İçtima hükümlerinin uygulanması bakımından edimin ifasına ve ihaleye fesat karıştırma suçları ile dolandırıcılık suçunun ortak unsuru olan hile uygulamada bazı karışıklıklarına yol açmaktadır. Bu sorunu aşmak için öğretide farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bunlar, geçitli suç ve farklı neviden fikri içtima olarak sayılabilir. Dolandırıcılık suçunun konusu ve suçla korunan hukuki değer ile ihaleye ve edimin ifasın fesat karıştırma suçlarının hem konuları hem de bu suçlarla korunan hukuki değerleri farklı olduğu için bu suçlar arasında geçitli suç ilişkisi olduğuna dair görüşlere katılmak mümkün değildir. Yargıtay ise bu suçlar arasında içtima olduğu düşüncesinde değildir. Yargıtaya göre ihaleye ve edimin ifasına fesat karıştırma suçunu irtikâp için yapılan hile, hile unsuru içinde eridiğinden, bu eylem ayrı bir dolandırıcılık suçunu oluşturmaz. Kanaatimizce failin tek bir fiille birden fazla farklı suçun oluşmasına sebebiyet vermesi durumu söz konusu ise failin en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılması iktiza eder (TCK m. 44).

KAYNAKÇA

- AĞAR, Serkan: “Kamu Kurumları (Hizmet Yerinden Yönetim Kuruluşları) Teorisi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2006, Sayı 65, s. 277-310.
- AKBULUT, Berrin: “Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu”, *Ceza Hukuku Dergisi*, 2009, Cilt 4, Sayı 10, s. 41-72.
- ARSLAN, Çetin / AZİZAĞAOĞLU, Bahattin: *Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi*, Asil Yayınları, Ankara, 2004.
- ARSLAN, Çetin / TÖNGÜR, Ali Rıza: Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 2013, Sayı 14, s. 229-251.
- ARTUK, Mehmet Emin / GÖKCEN, Ahmet: *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 12. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.
- AYDIN, Devrim: “Dolandırıcılık Suçu”, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2021, Cilt 11, Sayı 2, s. 649-705
- BAŞBÜYÜK, İsa: *Dolandırıcılık Suçunda Hile Unsuru*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2019.
- BİLEN, Mesut: *Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2012.
- CENTEL, Nur / ZAFER, Hamide / YENERER ÇAKMUT, Özlem: *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 11. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2020.
- DÖNMEZER, Sulhi / ERMAN, Sahir: *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, Cilt II, 14. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2019.
- DÖNMEZER, Sulhi: *Kişilere ve Mala Karşı Cürümler*, 16. Baskı, Beta, İstanbul, 2001 (2001).
- DÖNMEZER, Sulhi: “Dolandırıcılık Cürmü”, *İBM*, 1943, Sayı 9, 1943, s. 546-565.
- DURAN, Lütfi: *İdare Hukuku Ders Notları*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1982.
- DURŞUN, Hasan: *Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2016.
- EKER KAZANCI, Behiye / ZEYREK, İlker: “TCK’da Dolandırıcılık Suçu”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2019, Cilt 21, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan Özel Sayısı, s. 517-583.
- EREM, Faruk: *Türk Ceza Hukuku Hususi Hükümler*, Ajans Matbaacılık, Ankara, 1968.
- GÖKCEN, Ahmet / BALCI, Murat: “Dolandırıcılık Suçu”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2008, Cilt 14, Sayı 1-2, s. 1-55.
- GÖZLER, Kemal: “5018 ve 6085 Sayılı Kanunlarda Bazı İdare Hukuku Terimlerinin Yanlış Kullanımı Üzerine”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2011, Cilt 60, Sayı 4, s. 837-919.
- GÖZLER, Kemal / KAPLAN, Gürsel: *İdare Hukuku Dersleri*, 23. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2021.
- GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref: *Yönetim Hukuku*, 34. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2016.
- GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref / TAN, Turgut: *İdare Hukuku Cilt 1*, 8. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2011.
- GÖZÜBÜYÜK, Abdullah Pulat: *Türk Ceza Kanunu Açıklaması*, 3. Baskı, Gürsoy Matbaacılık, Ankara, 1976.
- GÜLEL, İlhan: “Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 2018, Cilt 9, Sayı 33, s. 753- 783.
- GÜNDAY, Metin: *İdare Hukuku*, 11. Baskı, İmaj Yayınevi, Ankara, 2017.
- HAFIZOĞULLARI, Zeki: “Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçları”, *Zabunoğlu Armağanı*, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2011, s. 405-440.
- HAFIZOĞULLARI, Zeki / ÖZEN, Muharrem: *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar*, US-A Yayıncılık, Ankara, 2016.
- HEINRICH, Bernd: *Ceza Hukuku Genel Kısım, Cilt II*, (Ed.) ÜNVER, Yener, Adalet Yayınevi, İstanbul, 2015.
- İÇEL, Kayıhan: “Görünüşte Birleşme (İçtima) İlkeleri ve Yeni Türk Ceza Kanunu”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2008, Cilt 7, Sayı 14, s. 35-49.

- İSBİR, Kevser Begüm: *Kamu Tüzel Kişiliği*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2017.
- KAPLAN, Mahmut: “Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 2013, Cilt 71, Sayı 1, s. 709-730.
- KILIÇ, Ahmet: *Edimin İfasına Fesat Karıştırma Suçu*, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2017.
- KOCA, Mahmut / ÜZÜLMEZ, İlhan: *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 8. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- KORKMAZ, Fulya: *Dolandırıcılık Suçu*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2020.
- MALKOÇ, İsmail: *Açıklamalı - İctihatlı 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu*, 3. Baskı, Malkoç Kitabevi, Ankara, 2008.
- MAVIŞ, Volkan: “Dolandırıcılık Suçunun Hile Unsuruna İlişkin Sorunlar”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2015, Cilt 6, Sayı 3, s. 597-626.
- MERAN, Necati: *Dolandırıcılık Sahtecilik Güveni Kötüye Kullanma*, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.
- ONAR, S. Sami: *İdare Hukukunun Umumi Esasları, Cilt II*, 3. Baskı, İstanbul Tercüme ve Neşriyat Bürosu, İstanbul, 1966.
- ÖNDER, Ayhan: *Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1994.
- ÖZAY, İlhan: *Günüşiğinde Yönetim*, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017.
- ÖZBEK, Veli Özer / DOĞAN, Koray / BACAKSIZ, Pınar: *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 17. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- ÖZGENÇ, İzzet: *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 18. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022 (2022).
- ÖZGENÇ, İzzet: *İhale Sürecinde İşlenen Suçlar*, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013 (2013).
- ÖZGENÇ, İzzet: *Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002 (2002).
- ÖZGENÇ, İzzet: *Türk Ceza Hukuku Mevzuatı, Cilt 1*, 20. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017 (2017).
- PARLAR, Ali: *Dolandırıcılık Suçları*, 2. Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara, 2015.
- SELÇUK, Sami: *Dolandırıcılık*, Yasa Yayınları, İstanbul, 1982 (1982).
- SELÇUK, Sami: *Dolandırıcılık Cürmünün Kimi Suçlardan Ayrımı ve Çeklerle İlgili Suçlar*, Kadioğlu Matbaası, Ankara, 1986.
- SOYASLAN, Doğan: *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 13. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020.
- SUCUOĞLU, Arif Naci: *İhaleye Fesat Karıştırma Suçu*, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019.
- TEZCAN, Durmuş / ERDEM, Mustafa Ruhan / ÖNOK, Rifat Murat: *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- TOROSLU, Nevzat: *Ceza Hukuku Özel Kısım*, Savaş Yayınevi, Ankara, 2019.
- TOZMAN, Önder: *Suçta Teşebbüs*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015.
- Türk Hukuk Kurumu, *Türk Hukuk Lügati*, Maarif Matbaası, Ankara, 1944.
- ULUSOY, Ali D.: *Türk İdare Hukuku Cilt 1*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017.
- YAŞAR, Osman / GÖKCAN, Hasan Tahsin / ARTUÇ Mustafa: *Yorumlu - Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.
- YENİSEY, Feridun / PLAGEMANN, Gottfried: *Alman Ceza Kanunu (StGB)*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2015.